

**BİR SAPTIRMANIN ANATOMİSİ:
SAN'A'DA BULUNAN ELYAZMASI ESERLERİ VE
BUNLARDAN KUR'AN NÜSHALARI ÜZERİNDE OYNANAN
BİR OYUN ÖRNEĞİ: TOBY LESTER'İN "WHAT IS THE
KORAN?" ADLI MAKALESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Ahmet BEDİR*

Giriş

Yemen'in San'a şehrinde 1972 yılında Ulu Camii'nin (el-Câmi'u'l-Kebîr) restorasyonu sırasında, aralarında pek çok Kur'an sayfalarının da bulunduğu epeyce elyazması eser bulunmuş ve bunlar Yemen Hükümetinin girişimiyle Alman araştırmacıların incelemesine sunulmuştur. Bu konuda Alman araştırmacılar tarafından yıllar geçmesine rağmen, ilim alemine herhangi bir ilmi değerlendirme sunulmamışken, gerçekte sahanın uzmanı olmayan Amerikalı Toby Lester adındaki bir gazeteci, *The Atlantic Monthly* adlı dergide, bu elyazması Kur'an parçalarının bulunması münasebetiyle bunların Kur'an'ın daha sonraki dönemlerde oluştuğu iddiasına destek olabileceğini, bunlarda görülen bazı yazı özelliklerinin de Kur'an'ın zaman içerisinde tahrif edildiğini gösterdiğini ileri sürmüştür. Bu makalede adı geçen şahsın ileri sürdüğü iddialar üzerine ilmi bir değerlendirme yapılacaktır.

Kur'an'ın orijin ve tarihine dair, gerçeğin dışında şimdiye kadar iki temel görüş ileri sürülmüştür. *Birincisi* zaman içerisinde Kur'an'ın bazı kısımlarının tahrife uğradığı, bazı parçalarının kaybolduğu, *ikincisi ise* (son günlerde) Kur'an'ın bugünkü şeklini belli bir süreç sonunda aldığı (history) şeklindedir. Bu iki iddia da, çağımızda müsteşriklerce dile getirilmektedir.

* Dr., Harran Ü. İlahiyat Fak. Öğr. Gör. abedir@hotmail.com

Ele alacağımız konu itibariyle, bu her iki hususa da sıra ile değinmek istiyoruz.

1. *Kur'an'ın tahrif edildiği iddiası*: Bu iddia müsteşriklerden önce, Ebu'l-Hasen Ali b. İbrahim b. Hişam el-Kummi (403/1012) ve Küleynî (329/940) gibi bazı şîf müellifler tarafından dile getirilmiştir. Küleynî, her ne kadar bugünkü mushafı kabul eder görünüyorsa da, efsanevî bir şekilde, Ali evlâdında (Âl-i âba'da) *el-Cami'* denen ve Hz. Peygamber'in arşınıyla yetmiş arşın¹ uzunluğunda, Hz. Peygamber tarafından Ali'ye yazdırılmış bir sahife bulunduğunu; ayrıca Hz. Fatıma'nın yanında bugünkü Kur'an'ın üç misli büyüklüğünde ve içinde şimdiki mushaftan tek telime dahi bulunmayan bir mushafın mevcut olduğunu iddia eder.² Şia'nın en aşırı müelliflerinden Necefli Hacı Mirza Hüseyin b. Muhammed et-Takiyy en-Nuri et-Tabresi, hicrî 1299 (m. 1813) yılında Hz. Ali'ye ait olduğu söylenen kabrin başında, *Faslü'l-hitab fi isbat-i tahrif-i kitab-ı Rabbi'l-erbab* [Rabler Rabbinin Kitabının Tahrif Edildiğini İspat Konusunda Kesin Söz] adlı bir eser telif etmiştir. Müellifin, bu eserinde, Kur'an'da noksanlık olduğuna dair ileri sürdüğü delillerden biri, Şia'nın *Velayet Süresi* adını verdiği apokrif (uydurma) bir sürenin varlığını ileri sürmüştür. Bu apokrif süre de, *Faslü'l-hitap* adlı mezkûr eser ve Muhsin el-Keşmirî'nin *Debistan-ı Mezahip* adlı kitaplarında mevcuttur.³ Tayyip Okıç "Kur'an-ı Kerim'i Taklit Teşebbüsleri" adlı makalesinde şöyle söylemektedir: "Gerçi Hindistan'ın Bankipore şehrindeki *Genel Şark Kütüphanesi*nde bütün sûreleri ihtiva eden apokrif (uydurma) bir mushaf yazma halinde mevcuttur. Bu nüshada Kur'an-ı Kerim metninin muhtelif yerlerinde bazı ilaveler yapıldığı gibi, uydurulmuş iki ayrı süre de bulunmaktadır. Bunlardan birincisi *Süretü'n-nureyn*, (İki Nur Suresi, nurların biri Hz. Peygamber, diğeri Hz. Ali), kırkbir ayetten oluşan apokrif parça, yine müsteşrikler tarafından 1843 yılında yayımlanmıştır."⁴ Ancak bütün bu apokrif sûreler şiiiler tarafından nazarı itibara alınmadığı gibi, meşhur polemik kitaplarında bile kendilerinden hiç bahis açılmamaktadır.⁵

Nihayet bu apokrif "süretü'n-nureyn" üzerinde incelemeler yapan, Mirza Kâzım ile Theodor Nöldeke, bütün çırpınmalarına rağmen, onun düzmece olduğunu söylemek mecburiyetinde kalmışlardır. Nöldeke, "*Doğrusunu söylemek gerekirse bu süre ilk bakışta Kur'an'dan oluşu izlenimi bırakmaktadır. Oradaki ifade ve sözcüklerin çoğu elimizdeki Kur'an'dan tabir caiz ise, kıl payı ayrılık göstermektedir. Mirza Kâzım, bu ayrılıkları sürenin gerçek olmadığına ispatı yeter saymaktadır*"⁶ demekle, bu saçma teşebbüsün akim kaldığını bildirmiştir.

2. *Kur'an'ın daha sonraki dönemlerde oluştuğu*: Öryantalistlerin ekserisi, nesil be nesil elimizdeki Kur'an'ın son şeklini aldığı tarihi, yani, Hz. Osman döneminde

1 Arşın: Takriben 68 veya 76 cm. uzunluk ölçüsü.

2 Ebu Ca'fer Muhammed b. Yakub el-Küleynî (329-940), *el-Furû mine'l-Kâfi*, (Tahran: Darü'l-kütübi'l-İslamiyye, h. 1347), I, 238, 240.

3 Muhiddin el-Habib, "İslam Mezhêb ve Fırkalarının Birbirine Yaklaştırılması Konusu", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30 (1988), s. 293.

4 İsmail Cerrahoğlu, *Teşîr Tarihi* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1988), I, 406.

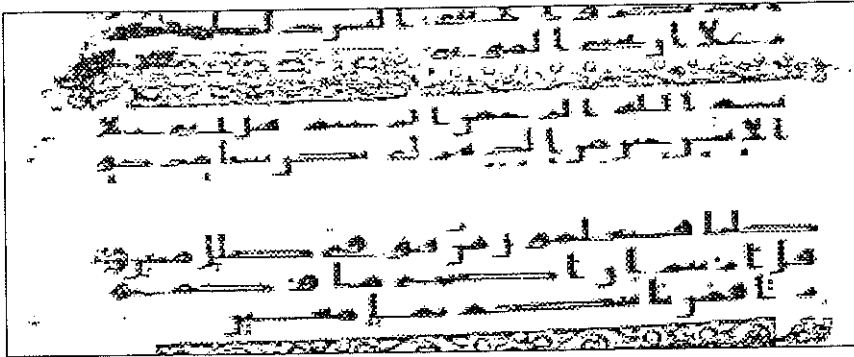
5 İsmail Cerrahoğlu, *Ön. ver.*, I, 407. Bu uydurma sûrelerin kim tarafından ve ne zaman tasni' edildiği belli değildir. Bkz. İsmail Cerrahoğlu, *Ön. ver.*, I, 410. Kur'an-ı Kerim'i taklit teşebbüsleri hakkında geniş bilgi için Bkz. İsmail Cerrahoğlu, *Ön. ver.*, I, 405-411; Abdullah Dıraz, *Kur'an'a Giriş*, Çev: Salih Akdemir (Birinci Baskı. Ankara: Kitâbiyât, 2000), s. 34-36.

6 Theodor Nöldeke, Friedrich Schwally, *Kur'an Tarihi*, Çev: Muammer Sencer (İlke yayınları), s. 127.

Kur'an'ın toplanması ve çoğaltılması ile ilgili verdikleri bilgileri, sonraki dönemlerin bir uydurması olarak görmektedirler. Böylece Müslümanların üzerinde fikir birliğine vardıkları (icma') resmî Mushaf'ın toplanmasının hicri ikinci asrın sonralarından önce mümkün olamayacağını söylemektedirler. Hatta Hz. Ebu Bekir'in toplattığı ve Hz. Osman'ın tekrar gözden geçirttiği sonra da çoğalttığı Kur'an'ın, kişisel mushafların aksine, Müslümanlar tarafından genel olarak el-Mushaf ya da İmam Mushaf olarak adlandırılmasının da hicri üçüncü asrın başlarından daha önce mümkün olamayacağını ileri sürmektedirler.⁷

1. San'a Ulu Camiinde Bulunan Elyazması Mushaflar

Arap ve İslam dünyasındaki elyazması eserler, müminlerin imanını yıkmayı hedefleyen İslam düşmanları tarafından sürekli ilgi odağı haline gelmiştir.⁸ İtalya'daki *The Angloziya Library* Yemen'den ve İslam dünyasından kaçırılmış bir çok elyazması eserlerle doludur. Dr. Hüseyin el-Amri *The Source of Yemeni Heritage at the British Museum* [British Müzesindeki Yemen Mirasının Kökleri] adlı kitabında 7000 kadar eserin British Müzesine kaçırıldığını belirtiyor. Yine Dr. Zeyd b. Ali el-Vezir'in ifadesine göre, Amerika'daki *The Congress Library*'de 700 kadar Yemen'den kaçırılmış elyazması eser bulunmaktadır.⁹

Resim 1

Yemen'de "Alman Arkeoloji Enstitüsü" zaten yıllarca araştırma yapmakta ve bölgenin tarihi kaynaklarını incelemektedir. Bölgede Almanlar, Fransızlar ve Amerikalılar tarihi mirasları sağlamak için yarış halindedirler. Şimdilerde Alman Akademisi, F. Homel ve E. Glaser; Fransız Akademisi, J. Prenne; Amerikan Akademisi, W. F. Albright, A. Jamme, G. W. Van Beek gibi uzmanlar tarafından yönetilmekte ve her biri bölgenin tarihi ve pek çok yönü ile ilgilenmektedirler. Geçenlerde A.

7 Bkz. İsmail Albayrak, "John Wansbrough'unun Kur'an Tarihi Teorisi ve Batı'da Doğurduğu Tartışmalar," *İslâmivât*, 4, 1 (Ocak-Mart 2001), s. 166.

8 Mansur er-Rada'a, "San'a Manuscripts Prove That The Quran Is a Sacred Book," *Yemen Observer*, (14 Ekim 2000), s. 6.

9 Mansur er-Rada'a, *Ön. ver.*, s. 6.

Jamme, bir Sebe' kitabesini okudu ve yayımlandı.¹⁰ SOAS (the School of Oriental and African Studies [Doğulu ve Afrikalı Çalışmaları Okulu]) bölgeye sayısı bilinmeyecek kadar misyoner göndermektedir. Birinci Dünya savaşından sonra kurulan bu kurum, halen faaliyettedir. İşte 1999 Ocak ayında, The Atlantic Monthly dergisinde, Toby Lester tarafından "What is the Koran? [Kur'an Nedir?]" isimli makale de bu çalışmaların bir uzantısıdır. Bölgede Almanların daha ağır bastığı görülmektedir. San'a Mushaf'larını ve elyazması eserlerini incelemek için, burada, yıllardır Alman bilim adamları görev yapmaktadır. Yaptıkları çalışmaları zaman zaman yayımlamakta ve çok önemli bilgilere de ulaşmaktadırlar. Bu cümleden olarak, Hans Casper Graf von Bothmer, "Architekturbilder im Koran Ein Prachthandschrift der Umayyadenzeit aus dem Yemen [Kur'an'daki Mimari Resimler: Yemen'de Emevi Zamanından Muhteşem Elyazması]" adlı makalede San'a camiindeki elyazması eserlerin sanatsal yönünü anlamış ve bu makale 1987 yılında yayımlanmıştır. Bothmer, 1972 yılında San'a camiinde ortaya çıkan yazıların Kitabet sanatı ve İslam sanatı hususunda ilim dünyasını aydınlatacağını ifade etmektedir. San'a camiinde çıkan parçaların o günkü tarih ile 40.000 adet olduğunu belirten Bothmer, söz konusu resimlerin Alman ve Yemen yetkililerce incelenmeye alındığını da söyler.¹¹ Bu yazılar arasında, süslemeli Mushaf'ların da bulunduğunu ifade eden yazar, söz konusu Mushaf'ların bu kadar süslü yazılmasını da adı geçen makalede acayip karşılar, hatta müstesriklik yanıyla, bu yazıların İslam'dan önce olup olmadığı şüphesini ortaya atmadan edemez.¹² 1987 tarihi itibarıyla, incelenebilen Mushaf parçalarında, Kur'an'ın 1., 2. ve 55. sûrelerinin yer aldığını belirten yazar, daha sonra bu nüshaların süslemelerinden bahseder. İki sûre arasının süslemelerle ayrıldığını belirtir, bu nüshaların, pek çok incelikleri ihtiva ettiğinden söz eder.¹³

Bothmer, San'a Elyazmaları Evi'ndeki 20-33.1 numarada bulunan nüshaların arasında, bir çok nüshanın yanında bir de. 47 cm eninde ve 51 cm boyunda 520 sayfalık bir mushaftan bahseder ve bunun tek kişi tarafından yazıldığını ifade eder.¹⁴ Onun verdiği bilgi ve belgelerden yola çıkarak bu Mushaf'ın da eldeki mevcut mushaflardan bir farkı olmadığını anlıyoruz. Mesela Bothmer'in 1987 yılında yayımladığı Kıyamet sûresi 39-40 ayetleri ile, İnsan sûresi 1. ayeti [Bkz. Resim 1] ve Mülk sûresinin son iki (39-40) ayetlerinin fotoğrafları, mezkûr mushafın lafiz ve ter-tipçe bugünkü mevcut mushaflarla aynı olduğunu göstermektedir.¹⁵

Toby Lester'in sözünü ettiği esas Yemen Elyazmalarına ilk defa nasıl ulaşıldı? Şimdi, o konuya geçelim. 1972 Yılında Yemen'in başkenti San'a'daki Ulu Caminin restorasyonu sırasında işçiler, caminin değişik yerlerinde kayda değer kabirler bulur-

10 Bkz. Salim Ahmet Tayran, "Kavaidü Cedide li'n-nakşi's-Sebe'," Mecelletü'd-dare, 1-2, 26 (h. 1321), s. 119-120.

11 Hans-Casper Graf von Bothmer, "Architekturbilder im Koran", 1300, (1987), s. 3.

12 Hans-Casper Graf von Bothmer, Ön. ver., s. 3.

13 Hans-Casper Graf von Bothmer, Ön. ver., s. 4.

14 Hans-Casper Graf von Bothmer, Ön. ver., s. 5.

15 Hans-Casper Graf von Bothmer, Ön. ver., s. 12. Bothmer, bu makalede daha bir çok San'a elyazmalarını sergilemiş ve hiçbirinde Kur'an'ın tahrifi ile ilgili tek bir cümle dahi kullanmamıştır.

lar¹⁶. Bu kabirlerde asırlardan beri yağmur ve nemden birbirine geçmiş, fare ve böcekler tarafından delinmiş eski dönemlere ait elyazması parçaları bulunmaktadır. İşlerini bitirmek için işçiler bu kağıtları toplayarak yirmi kadar patates çuvalına doldurup minarelerden birinin merdivenliğine bırakırlar. Daha sonra Yemen “Tarihi Eserler Müzesi” Müdürü Kadı İsmail b. Ali el-Ekva’ bu elyazması nüshaların önemini sezip duruma el koyarak bulunan bu nüshaları ve diğer parçaları müzenin bir deposunda koruma altına alır ve bunların incelenmesi ve araştırılması için uluslar arası yardım arar. 1979 yılında müzeyi ziyaret eden bir Alman bilim adamına bu kıymetli eserler üzerinde çalışma teklifi yapar. Alman bilim adamı ise Alman hükümetinden restorasyon projesi için kaynak sağlar. Proje başladıktan hemen sonra bu elyazmalarının bulunduğu deponun, on binlerce yazı ve Kur’an’ın değişik bölümlerini içeren bine yakın parşömeden oluşan çok kıymetli bir hazine olduğu ortaya çıkar.¹⁷ San’a’da ortaya çıkan elyazmalarının hikayesi işte bundan ibarettir.

Daha sonra Yemenli yetkililerin, bu mushafların incelenmesi için, kendi ilim adamlarını değil de, Alman ilim adamlarını bu işte istihdam etmeleri esefle karşılanacaktır. Nitekim, Mustafa el-Azamî “Kendi ilim adamlarımız incelemeden neden bunlara incelettiriliyor? Niye onlara gösteriliyor da bizlere bu imkan tanınmıyor?” diye soruyor.¹⁸

Yemen’de bulunan bu parşömen kâğıtların bazılarının Hz. Ömer devrine, hicrî birinci ve ikinci asra kadar gittiği de iddia edilmektedir. Bunu savunanların başında, Alman araştırmacı Puin bulunmaktadır.¹⁹ Bu elyazmaları sırasında ortaya çıkan söz konusu elyazması Mushaf parçaları, Kur’an’ın mevcut en eski elyazmalarını oluşturmaktadır. Bulunan elyazmalarının hepsi Kur’an ile ilgili değildir. Bunlardan bazıları, tıp, astroloji vb. branşlarla ilgilidir ve aynı zamanda hepsi aynı tür yazı ile yazılmamıştır; ilgililerin belirttiğine göre bu elyazmalarında 70 çeşit yazı tipi kullanılmıştır. Bunların içinde Kur’an’a dair yazılar, *Kûfi* yazının ilkel şekli olan, bazılarının “el-Cezm” dediği *Hicazî* sivil ile yazılmıştır.²⁰ Kûfi sivilin 20 kadar çeşidi olmasına rağmen, söz konusu elyazması eserler, dört kadar kûfi yazı ile kaleme alınmıştır.²¹ Yemen Elyazması Eserleri Dairesi başkanı Abdümelik el-Makafi’nin belirttiğine göre, 800 gruba ayrılan bu elyazması nüshalar içerisinde, Kur’an’ın bazı bölümleri veya tamamlanmamış Mushaf’lar bulunur. Bu elyazmaları yaklaşık hicrî dördüncü asra kadar uzanmaktadır. Bunlar hicrî ilk dört asra ait olduklarından büyük bir öne-

16 San’a’da Kur’an okutmanı olan Gassan Hamdun, Toby Lester’in söz konusu yazmalarının 1965 yılında ortaya çıktığını iddia ettiğini, söylemektedir. Bkz. Gassan Hamdun, *Kitabullahi fi’l-‘cazihi yetecellâ* (Birinci Baskı. San’a: 2000), s. 11.

17 Toby Lester, “What is the Koran?”, *The Atlantic Monthly* (January, 1999), s. 43.

18 Bkz. Muhammed Mustafa el-Azamî, “Orientalists and the Qur’an,” *Impac International*, (March 2000), s. 26

19 Bkz. Gerd-R. Puin’in Kadı İsmail el-Ekva’a yazdığı “Özür konulu” mektup (14 Şubat 1965), s. 2.

20 Kûfi hattına, Kûfi denmesi, onun Kufe menşeli oluşundan değildir. Onun asıl kaynağı Hire Ehli’dir. Muhacirler, bu Hire ehlienden “Cezm” hattını yani “Mushaf” hattını öğrenmişlerdir. Lakin, o zaman Kufe şehri önemli metropollerden biri olduğu için, söz konusu yazı “Kûfi” yazı olarak şöhret bulmuştur. Bkz. Gassan Hamdun, “Dirasetü levhatün mahtûtatün mine’l-Kur’ani’l-Kerim fi’l-kami’s-sâlisi’l-hicri,” *Mecelletü külliyyeti’l-‘Adâb*, 22, s. 340. Hz. Osman’ın belirli şehirlere gönderdiği ve “Mesahif-i Emsar” dediğimiz “Mushaflar” da Kûfi hatla yazılmıştır.

21 Mansur er-Rada’a. Ön. ver., s. 6.

mi haizdirler.²² Abdülmelik, kendilerinde şu an 4000 cilde yakın elyazması bulunduğunu ifade etmektedir. San'a'da bulunan Kur'an Okutman'ı Gassan Hamdun ise, Ulu Caminin "Batı Kütüphanesinde", adı geçen camiden çıkarılmış 12000 kadar parşömen bulunduğunu, bunların arasında hicri birinci asra kadar giden 100'den fazla süslü Mushaf olduğunu kaydetmiştir.²³ Yine Ulu Camii'nin "Doğu Kütüphanesi"nde, caminin "çatısında" bulunarak bu kütüphaneye getirilen 1000'den ziyade mahtut mushaf parçaları vardır.²⁴

Yemen elyazmalarını incelemek için 1983'de büyük bir zaman dilimi ayıran ilk kişi Saarland Üniversitesinde Arapça kaligrafisi (hüsnü hat) ve Kur'an paleografisi (eski elyazması) uzmanı Gerd-Ruediger Joseph Puin olmuştur. Daha sonra yine aynı üniversitede "İslam Sanat Tarihçisi" Hans-Caspar Graf von Bothmer de bu iş için görevlendirildi. Alman hükümeti tarafından restorasyon projesini organize etmek için gönderilen Puin, (kendi iddiasına göre) parşömen kağıtların antikallığını anladı ve ilk araştırmasında ayetlerin sıra-dışı dizilişlerini, küçük metin farklılıklarını²⁵ ve imlasındaki nadir stillerini ortaya çıkardı.²⁶ Hicazî yazı türü ile yazılan bu yazıların aynı zamanda (iddialarına göre, merak ettiklerini bulma konusunda) ikna edici idi.

Ezcümle, 1980'den beri 15000 sayfadan fazla Yemen Mushaf sayfaları dikkatlice düzeltildi, temizlendi ve toplandı. Şu an için Yemen Evrak bölümünde detaylı bir araştırmayı bekliyorlar. Puin, Yemenli yetkililerin, bazı sebeplerden dolayı, bu yazıtlar üzerinde yapılmakta olan çalışmalarını yavaşlatmayı istediklerini söylüyor.²⁷

Puin ve Bothmer şu ana kadar sadece birkaç makale yayımladılar. Bothmer 1997'de mezkûr elyazmalarından 35000 mikrofilmni çekip incelemek üzere Almanya'ya götürdü.²⁸ Bu müsteşrikler, zaman zaman konu hakkında batılı meslektaşlarını, çalışmalarını hakkında bilgilendirmekte ve bazen de ortaya şüphe atmaktadırlar. Elde edilen bu Kur'an sayfaları üzerine, maalesef henüz Müslüman araştırmacılar tarafından ciddi araştırmalar yapıp son söz söylenmemiştir. Müsteşrik çevrelerinde ise yukarıda da kısaca ifade edildiği gibi Kur'an'ın bize kadar orijinal haliyle ulaşmasında adı geçen elyazmalarının lehte veya aleyhte herhangi bir delil taşıyıp taşımadığı konusunda hiçbir ciddi beyan ortaya konmamıştır. Ancak bu sayfalar münasebetiyle Kur'an'ın menşei hakkındaki klasik oryantalist yaklaşım, ötede beride ciddi bir delil ve medlül gösterilemeden dile getirilmeye devam etmektedir. Mesela, Dr. G. Hawting, Dr. Norman Calder'in anısına vermiş olduğu "Qur'an in Academia" adlı konferansta, hem öğrencilere hem de meslektaşlarına, San'a Mushaf'larını an-

22 Mansur er-Rada'a, Ön. ver., s. 6.

23 Gassan Hamdun, Ön. ver. s. 337.

24 Gassan Hamdun, Ön. ver. s. 337.

25 Söz konusu küçük metin farklılıklarından maksat, Puin'in verdiği örneklerden anladığımızı göre kıraat farklılıklarıdır. Bu farklılıklar içinde bulunduran Kur'an sayfaları ise Puin ve onun çalışma arkadaşı Bothmer'in elinde bulunmaktadır. Zira Yemenli yetkililer, San'a Mushaf'ları üzerinde çalışma yetkisini bu iki Alman araştırmacıya vermiştir. Neticede bu iki yetkili, söz konusu San'a Mushaf'ları hakkında zaman zaman açıklama yapmakta ve bazı dergilerde yayımlamaktadırlar. Bu cümleden olarak Alman araştırmacı Bothmer, bunlardan bir kısmını 1987 yılında "Architekturbilder im Koran" adlı makalesinde yayınladı. Resmini verdiğimiz nüshaların kaynaklarını, ilgili yerlerde göstereceğiz.

26 Bu çalışmanın bir örneği için bkz. [Resim 5]

27 Toby Lester, Ön. ver., s. 45.

28 Toby Lester, Ön. ver., s. 44.

latmış ve “Bu mushaflar, ya şimdiye kadar biz müsteşriklerin Kur’an hakkında ortaya attığı şüpheleri giderecek, ya da Müslümanların şimdiye kadarki Kur’an inancını yıkacak” gibi önemli, bir o kadar da sorumsuz ifadeler kullanmıştır. 1972 yılından bu yana tam 30 yıl geçti, henüz maksatlarına yönelik bir şey çıkaramadılar. Bu konuda uzman olan Müslüman din adamlarına bu meseleyi sordüğümüzde, “Müsteşrikler, şayet San’a Mushaflarında, kendilerine uygun bir şey bulsalar şimdiye kadar onu çıkarırlardı” diyorlar ki, gerçeği yansıtır mahiyettedir. Şimdiye kadar vermiş oldukları örnekler ise, ileride de Bothmer’in örneklerinde göreceğimiz gibi biz Müslümanları sevindirir mahiyettedir.

Ne var ki, kanaatleri için herhangi bir gerçek delile ihtiyâç duymayan, hakikat düşmanları, her zaman olduğu gibi, bu münasebetle de var olmuştur. Toby Lester adlı Amerikalı bir gazeteci, hiçbir ciddi delile istinat etmeksizin www.theatlanticMonthly.com adlı sitede “What is the Koran” başlıklı bir makale yayımlayarak (Ocak 1999), Kur’an’ın menşei hakkında bir kısım asılsız iddialar ortaya atmıştır. Ancak kendisi bu konuda uzman olmadığı gibi iddialarını dayandırdığı araştırmacılar da kendisini yalanlamış ve iddialarına pek çok gazete ve mecmuada cevap verilmiştir.

2. Toby Lester’in İddiaları ve Değerlendirilmesi

Toby Lester’a göre, San’a’da bulunan bu elyazması parçalar, günümüze ulaşmış Kur’an’ın mükemmel, sonsuz ve Allah’ın değişmeyen kelâmı olduğuna inanan, genel Müslüman inancı için bir şüphe oluşturmaktadır. Yine Lester’a göre, İncil ve Hz. İsa’nın hayatının tekrar yorumlanması muhafazakâr Hıristiyanları rahatsız ettiği gibi, Yemen’de bulunan elyazmaları ve benzerleri üzerine, Kur’an’ı tekrar yorumlamak için yapılacak başlıca laik bir teşebbüs de bir çok Müslüman’ı rahatsız etmektedir.²⁹

Toby Lester’in Puin’e izafeten iddia ettiğine göre, hicazî bir yazı stili ile yazılan bu elyazmaları; yani bilinen ilk Kur’an elyazmaları, Miladî yedinci yüzyılda Hz. Muhammed’e (as) bildirilen ve Allah’ın kelâmı olmasından ziyade uzun bir süreçte (history) gelişmiş olan bir metin özelliğini taşımaktadır.³⁰

Toby’e göre Puin, Yemenli yetkililerin, Kur’an üzerine Almanların ve başkalarının çalışmasının dikkat çekmesini istemediklerini, sebebinin ise, Müslümanlar Kur’an’ın tarihi ile ilgili söylenmesi gerekenlerin bin yıl önce söylendiğine ciddi iman etmiş olmaları olduğunu ileri sürmektedir.³¹

29 Toby Lester, Ön. ver., s. 44. Toby Lester, bu son ifadeleriyle, şayet San’a Mushafları ortaya çıkarılırsa, Kur’an’ın bir epistemolojik kavga ortamına çekilip, mevcut varlığının, diğer bir ifade ile “bir harfi dahi” değişmeden günümüze geldiği “mütevâtir” yapısının tartışmaya açılacağını tahmin etmektedir. Öyle ya, mütevâtir olmayan bu kitap (!), her yönüyle örnek alınmaya lüzum görülmeden bir ortama çekilince, üzerinde her türlü spekülasyonların yapılabileceği bir Kitap haline gelecektir.

30 Toby Lester, Ön. ver., s. 45.

31 Toby Lester, Ön. ver., s. 44.

Toby, Puin'in "O kadar çok Müslüman, Kur'an'ın iki kapağı arasındakilerin Allah'ın değişmeyen kelamu olduğuna inanıyor ki!" dediğini söyler ve arkasından onun, "Müslümanlar, İncil'in bir historisi (yazılış süreci) olduğunu, doğrudan gökten inmediğini gösteren metinleri alıntı yapmaktan hoşlanıyorlar³² fakat şu ana kadar Kur'an bunun (İncil gibi tahrif edildiği iddiasının) dışında kaldı. Bu düşüncüyü kırmanın tek yolu Kur'an'ın da historisini (tarihi süreç içinde meydana gelmiş olduğunu) ispatlamaktır. San'a elyazmaları bize yardımcı olacaktır" sözlerini ekler.³³ Yine Toby, Puin'in Kur'an tarihi hakkındaki şu düşüncelerine katılır: "Kur'an'ın Muhammed'in (as) zamanında bile anlaşılammış bir çeşit metin karışımı olduğunu düşünüyorum", "Kur'an metninin çoğu bizzat İslam'dan bin yıl daha eski olabilir. Hatta İslam geleneğinde bile bu konuda önemli miktarda Hristiyan etkisini de içeren, çok büyük miktarda karşıt bilgiler bulunur. Öyle ki, istenirse, bu bilgilerden. eksiksiz bir anti-islam tarihi yazılabilir"³⁴ Toby, Calgay Üniversitesinde, Kur'an sahasında uzman olan profesörlerden Andrew Rippin'in "Yemen elyazmalarının etkisi hala hissedilmeyi bekliyor" sözünü alır, Yemen elyazmalarında görülen, Kur'an'ın farklı kıraatlerine ve ayet tertiplerinin farklılıklarına değinir. Hem de herkesin bu konuda hemfikir olduğunu yazar. Neticede, Kur'an metninin şu ana kadar düşünülenenden daha fazla açık soruya muhatap olduğunu ileri sürer.³⁵ Bu arada Toby, California Üniversitesi İslamî Bilimler profesörü R. Stephen Humphreys'in "Kur'an'ın tarihi bir süreci olduğunu kabul etmek İslam aleminin bütün tarihi tecrübesini alt üst edecektir" "Kur'an İslam aleminin mihenk taşıdır. Her zaman olmasa da ideal olarak İslam tarihinin amacı Kur'an'daki emirlerin hayatta kullanılması olmuştur. Eğer Kur'an tarihi süreçte gelişmiş bir evrak ise 14 yüzyıllık İslamî mücadele anlamsızdır" şeklindeki ifadelerini de ekler.³⁶ Toby Lester'in dayanakları arasında "Selman Rüşdi" de vardır. Onun diğer bir dayanağı olan Patricia Crone ise İslam'a karşı en azılı bir müsteşrikdir ve Michael Cook ile birlikte 1977'de *Hagarism: the Making of the Islamic World* adında, son derece spekülasyonlara açık bir kitabı yazdılar. Bu kitapta, "Mekke'nin İslam'ın ilk kutsal şehir" olmadığını, İslam'ın kurumlaşmasının Arap fetihlerinden sonra gerçekleştiğini, Hicret firkinin Hz. Muhammed'in (as) ölümünden sonra ortaya atıldığını, "Müslüman" teriminin İslam'ın ilk yıllarında kullanılmadığını vs. ileri süren bu azılı müsteşrike kadın da, Toby Lester'a ilham kaynağı olmuştur.³⁷

Toby adı geçen makalede, müsteşriklerin ve Müslüman olduğu zannedilen revizyonist, aynı zamanda mürtet olan Nasr Ebu Zeyd'in iş birliği ile yazılmış olan *Encyclopaedia of The Qur'an*'dan (Kur'an Ansiklopedisi) bahseder, Nasr Ebu Zeyd'i ve benzerlerini öve öve bitiremez.³⁸ Lester'in söz konusu makalesinde. başta

32 Yani Puin, şunu demek ister: Müslümanlar, ikide bir "İncil" in tahrif edildiği konusunda, sözler sarf etmekten hoşlanıyorlar, ama kendi kitaplarının (Kur'an'ın) da böyle bir "tahrif süreci (!)" yaşandı-ğundan, habersiz görünüyorlar.

33 Toby Lester, Ön. ver., s. 44.

34 Toby Lester, Ön. ver. s. 46.

35 Toby Lester, Ön. ver., s. 45.

36 Toby Lester, Ön. ver., s. 45.

37 Toby Lester, Ön. ver., s. 45.

38 Toby Lester, Ön. ver., s. 48.

İslam Tarihi olmak üzere bir çok konuyu eleştirdiğini, bu eleştirilere verilecek cevapların da, birkaç kitap olacağı ihtimalini göz önünde bulundurarak, biz sadece aşağıda özetleyeceğimiz ve doğrudan Kur'an'ın muhtevası ile ilgili olan iddialarına cevap vermeyi düşünmekteyiz.

Nihayet Lester'in, San'a'daki elyazmaları sebebiyle Puin'e dayanarak söylediği sözlerinin özeti şudur: "*Kur'an, Allah kelamı olmaktan çok, zamanla evrim geçirerek (evolving) olgunlaştırılmış bir metindir*",³⁹ "*Bir çok Müslüman, ellerindeki Kitabın sırf Allah'ın hiç insan eli değişmemiş sözü olduğuna inanıyorlar ama, o alıntılar yapılarak oluşturulmuş bir metindir.*"⁴⁰, "*Kur'an metni, içinde ifade edildiği gibi mubîn (apaçık) bir kitap değil, tamamıyla anlaşılması imkânsız (just incomprehensible) bir metindir.*"⁴¹ Ancak Toby Lester'in Puin'ne dayandırarak söylediği şeyleri, Puin reddediyor. Zira Lester'in Puin'e attığı tezleri, Puin'in daha sonra tam metnini vereceğimiz, İsmail el-Ekva'a gönderdiği mektupta tamamen yalanladığını görmekteyiz.⁴²

Lester'in iddiaları ise tamamen Puin'e dayalıdır. Puin bunları reddettiğine göre, Lester'a artık daha ne yapmak kalıyor? Puin, Lester ile birkaç kez telefonda görüştüğünü söylüyor. Acaba, Puin, Lester'a ima yoluyla bunları söylemiş olamaz mı diye aklımızdan geçiyor. Puin, Kadı İsmail b. Ali el-Ekva'a gönderdiği mektupta çok ihtiyatlı konuşuyor ve Lester'in iddialarına üzülüyor. Aynı zamanda Lester'in iddialarının yeni olmadığını ve birçok müsteşrikin aynı iddiaları daha önceden söylediklerini belirtiyor.⁴³ Puin'in şu sözleri, Lester'in yazacağı makaleden haberdar olduğunu fakat, neticesinin bu kadar vahim olacağını pek beklemediğini göstermektedir. Çünkü Lester, Puin'in dediklerini yapmamış görünüyor. Puin: "*Ben dergiye, bugünkü hatt-ı Osmaniden farklı olan ayetlerden birinin resminin koyulmasını teklif etmişim ki, görenler farklılığın tabiatını anlasınlar. Fakat onlar bu fikri, makul bir sebeple, makalenin ihtisas sahibi olmayan kültürlü Amerikalıları hedef aldığını söyleyerek kabul etmediler.*" diyor⁴⁴ ve muhtemel şüpheyi gidermek için, Toby Lester'in iddialarını şu ifadelerle çürütüyor: "*San'a nüshaları, diğer dünya müzelerinde bulunan nüshalardan farklı değildir. Farklılık ancak, okunan bir metin olarak Kur'an'a bir zarar vermeyecek tafsilatta bulunmaktadır. Bu da sadece yazıdadır. Bu gerçek zaten malumdur, hatta Kahire'de matbu bulunan Mushaf'ta bile durum böyledir*"⁴⁵

Toby Lester'in Yemen'de bulunan mezkûr mushaf lar münasebetiyle dile getirdiği iddialarının esas olarak, şu iki noktada toplandığını görüyoruz. Birincisi,

39 Bkz. Muhammed Mustafa el-Azami, "Orientalists and the Qur'an," *Impac International*, (March 2000), s. 26.

40 Muhammed Mustafa el-Azami, Ön. ver., s. 26.

41 Muhammed Mustafa el-Azami, Ön. ver., s. 26.

42 Bkz. Gerd-R. Ön. ver. s. 3.

43 Bkz. Gerd-R. Puin'in Kadı İsmail el-Ekva'a yazdığı "Özür konulu" mektup (14 Şubat 1999), s. 3.

44 Bkz. Gerd-R. Ön. ver. s. 3.

45 Bkz. Gerd-R. Ön. ver. s. 4. Aynı zamanda Puin'in ifadelerinden anlaşılıyor ki, (kendisi kabul etmese bile) Toby Lester'in yazacağı makaleden bal gibi haberi var. Kendisi Yemen hükümeti tarafından "Elyazmaları" hakkında araştırma yapmak maksadıyla görevlendirildiği için, Lester'in makalesi gibi yayınlardan Yemen Hükümetinin rahatsızlık duyup, onu işinden edeceğinden korktuğu için, kendisi çuval olup Lester'ı ağız yapmıştır. Yemen Hükümetinin kendisini sıkıştırması sonunda da, Lester'ı hırsızlıkla ve bilimsel ahlaksızlıkla suçlamaya başlamıştır.

Kur'an'ın tarihi bir süreç içerisinde oluştuğu; ikincisi ise Kur'an metninde zaman içerisinde bazı tahriflerin olduğudur.

Şimdi bunları sırası ile değerlendirmeye çalışalım.

a. Kur'an'ın Tarihi Bir Süreç İçerisinde Oluştığı İddiası

Lester'in bu iddiasının dayanağı, John Wansbrough adlı müsteşriktir⁴⁶ Müsteşrikler arasında John Wansbrough, Kur'an üzerindeki Yahudi ve Hıristiyan etkisini kendisinden önce hiç görülmedik bir yoğunlukta ve biçimde ileri noktalara götürmüştür.⁴⁷ Çünkü diğer müsteşrikler, Kur'an'a kaynak ararken, "Hz. Muhammed bunu Yahudilikten, şunu Hıristiyanlıktan, şunu putperestlikten... almıştır" şeklinde absürs iddialarda bulunmuşlardır. Zaten Kur'an-ı Kerim'e kaynak aramak şimdiye kadar yapılan oryantalist çalışmaların genel özelliğini teşkil etmiştir.⁴⁸ Wansbrough, elimizdeki Kur'an'ın son şeklini aldığı tarihin, en erken, hicri ikinci asrın sonu olabileceğini iddia etmekte ve Müslümanların Hz. Osman döneminde Kur'an'ın toplanması ve çoğalması ile ilgili verdikleri bilgileri, sonraki dönemlerin bir uydurması olarak görmektedir.⁴⁹ Bu müsteşrikte *tarihi şüphecilik* bir esastır. Onun seçtiği periyot, Hicri 200 (Miladi 800) yıllarıdır. Bütün İslamî ilimlerin tedvin ve tasnif edildiği dönem, Kur'an'ın da ortaya çıktığı dönem olarak gösteren Wansbrough, Kur'an'ın doğum tarihini, Müslümanların siyasî gücü ellerine geçirdikleri hicri ikinci asrın sonlarına (ve Hicri üçüncü asrın başlarına) rastlatmakla, tamamen mesnetsiz bir yol seçtiğini herhalde kendisi de iyi biliyordu. Wansbrough'una göre, bir standart Kur'an metninin oluşması gerekliliği hukukî bir otorite ihtiyacından doğmaktadır. O, bu konuda Schacht'tan etkilenmiş görünmektedir. Kısaca, Wansbrough'una göre Kur'an, 7. yüzyıl Hicaz bölgesinin ürünü değildir, bilakis, Mezopotamya bölgesinin bir ürünüdür. Böylece, o, Kur'an'ın menşei hem tarih bakımından hem de coğrafi bakımından, başka bir tarih ve başka bir coğrafyaya aktarmaktadır. Aslında Wansbrough, bu fikirleri ortaya koyan ilk müsteşrik değildir. 1920'lerde Mingana da bu buna benzer bir metot takip etmiştir. Bu müsteşrikin kendine göre delilleri de vardır. Bunlardan biri de şudur: "İslam'ın ilk dönemi ile ilgili gayrimüslimlerin sessizliği, bu iddiayı destekleyen önemli bir delildir". Yani, şayet Kur'an Miladi 7. a-

46 John Wansbrough İslami ilimlere tarih çalışmalarıyla başlamıştır. Osmanlı tarihi ve Memlükleri inceleyen Wansbrough, daha sonra Samî diller üzerinde yoğunlaşır. Goldziher ve Schacht'ın eserlerinin de etkisiyle, bütün dikkatini İslam'ın ilk dönemlerine verir. Yazdığı kitaplar, makaleler ve tanıtım yazılarıyla birçok spekülasyonuna sebep olmuştur. Bugün ise, Batı'da özeldir Kur'an genelde ise ilk dönem İslam'la ilgili çalışmalarda "Wansbrough ekolu" oluşmuştur. Gidasını Aydınlanma felsefesinden alan Wansbrough, en ağır eleştirileri batılı meslektaşlarından alan bu müsteşrik, Goldziher vb. müsteşrikler gibi her yönü ile dikkate değer biri değildir. Ortaya koyduğu iddiaların imkânsızlığı vb. nedenlerle, fazla dikkate alınmamıştır. Temelde İslam'ı anlamaya çalışmayıp, Müslümanlara, İslam'ı nasıl anlamaları gerektiğini öğretmeye çalışan müsteşrikler, gün geçtikçe yeni tiplerini üretmeye devam etmektedirler.

47 Bkz. Mehmet Paçacı, "İhlas Sûresi'nin Samî Geleneği Perspektifinden Bir Tefsiri," *İslâmîyât*, 1, 3 (Temmuz-Eylül 1988), s. 66.

48 Bkz. Salih Akdemir, "Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed," *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 31 (Fakültenin Kuruluşunun 40. Yıl Özel Sayısı), (1989), s. 193.

49 Bkz. İsmail Albayrak, "John Wansbrough'un Kur'an Tarihi Teorisi ve Batı'da Doğurduğu Tartışmalar," *İslâmîyât*, 4, 1 (Ocak-Mart 2001), s. 166.

sırda ortaya çıksaydı. buna Yahudi ve Hıristiyanlar karşı çıkarlardı. Bu türlü bir karşı çıkma olmadığı için. Kur'an da bu tarihte ortaya çıkmamıştır. Diğer iddia da. Toby Lester'in, makalesine aldığı, *redaksiyon* eleştirisidir. Redaksiyon ise, yazılı metnin ne gibi safhalardan geçtiğini ve son şeklini nasıl aldığını incelemektedir. Eski ve Yeni Ahit çalışmalarında kullanılan, edebî metot ise yine Kur'an için ortaya çıkarılmıştır. Bu edebî metotla (literary) bütünü oluşturan pasajların nasıl yapılandırıldığı ve bütünüle olan ilişkileri incelenir. Puin'in bu türden çalışmalarına ileride göstereceğimiz resimle işaret edeceğiz.⁵⁰ Gerçi, müsteşrikler, hareket noktaları farklı da olsa, Kur'an-ı Kerim'in, Hz. Muhammed (as)'in çevresindeki Yahudi ve Hıristiyanlardan yararlanarak yazmış olduğu bir kitap olarak görme hususunda görüş birliğine, diğer bir ifade ile. Kur'an'ın *ilahî bir vahiy* olduğu konusunda fikir birliğine varmış bulunmaktadırlar.

Wansbrough'un görüşlerini şu şekilde özetleyebiliriz: *Kur'an miladî 7. asırda değil, miladî 8. asrın sonları ve 9. asrın başlarında ortaya çıkmıştır. Çıkış yeri de Arabistan değil, Mezopotamya'dır. Kur'an böylece, tarihî bir süreç sonunda ortaya çıkmıştır.*

Wansbrough bu iddialarını ispat etmek için yukarıda da zikrettiğimiz gibi "edebî" ve "redaksiyon" tenkitlerini kullanır. Puin'in Kur'an metninin bir tarihî süreç sonunda oluştuğu şeklinde bir ispat gayreti içinde olduğunu da görmekteyiz.

Wansbrough'unun, Kur'an'a yaklaşımında bir çok eksikliğin yanında en belirgin olanı, (ona göre) oluşumu iki yüzyıl süren Kur'an'ın kimlerin inisiyatifiyle iki kapak arasına getirildiği sorusu karşısındaki sessizliğidir. Kur'an'ın muhtevasına giren konuların, kimler tarafından seçildiği, dışında kalan konuların kimler tarafından dışlandığı hep sorulur. Diğer taraftan, İslam dünyasının değişik yerlerinde ta hicrî ilk yıllara dayanan, ilk kur'an elyazmalarının filigranlarını⁵¹ ölçmeye acaba cesaret edebilirler mi?

Kur'an ve hadislerin hem üslup bakımından hem de içerik bakımından farklılık arz etmesi de Wansbrough'un görüşlerini çürütmektedir. Nöldeke, "Kunut duaları" nı üslup bakımından inceleyip, bunların da Kur'an'dan birer süre olduğu kanaatini çürütmüştür.⁵²

Madigan adlı müsteşrik Kur'an'ın genel anlatımlarının yanı sıra, özel pasajlara dikkat çeker. Mesela, Hz. Zeyd'in eşinden boşanması, sonra da eşinin (Hz. Zeynep) Hz. Peygamber'le evlenmesi (Ahzab 33/37), Hz. Peygamber'in vefatından sonra eşleriyle kimsenin evlenemeyeceği (Ahzab, 33/53), ya da muhtelif ayetlerde bahsedilen, Hz. Peygamber'in evinde ve yanında uyulması gereken nezaket kuralları (Ahzab

50 İlgili resim için bkz. [Resim 5]

51 Yazıldığı veya basıldığı tarihleri bilinmeyen kitap ve belgelerin tarihleri, yaklaşık olarak, kâğıtların üzerindeki filigranların yardımı ile tespit edilmektedir. Dr. Ersoy kitabında, Etnografya Müzesinde 10138 numara ile kayıtlı bulunan, istinsah tarihi bilinmediği için Selçuk devrine ait olduğu sanılan bir elyazması Kur'an'ın kâğıdındaki filigranları Avrupa kaynaklarıyla karşılaştırmak suretiyle, İtalya'da Fabriano bölgesinde 1550-1570 yıllarında kullanılan filigranlar olduğu tespit edilerek, bu elyazması Kur'an'ın 1550 yılından önce yazılmış olmayacağını belirttiğini kaydetmektedir. Filigranlar üzerindeki araştırmaların, kültürel meselelere ışık tutacağını kabul etmemiz gerekir. Bkz. A. Salgın, "Kitaplar," *Türk Kültürü Dergisi*, III, 31 (Mayıs 1965), s. 497.

52 Bkz. Theodor Nöldeke, *Kur'an Tarihi*, Çeviren: Muammer Sencer (İlke yayınları, 1970), s. 46-48.

33/53) vb. konular, Wansbrough'nun Mezopotamya muhitinde çıktığına inandığı Kur'an'ın (!) muhtevasına uymamaktadır(!). Tefsirin, hadisın ve benzeri İslami konuların aynı zamanda geliştiğini iddia eden Wansbrough, yine bu konuda da hiç açıklama yapmayı sessiz kalmıştır.⁵³ Böylece iddialar hep mesnetsiz kalmıştır. Aslında ta başından bugüne kadar müsteşriklerin adeti hep şudur: İddia et, fakat ispatlama. Namık Kemal, müsteşriklerin, neden böyle bir tavır içine girdiklerinin önemli ipuçlarını verir. "Avrupa bilginlerinin bizimle ilgili her sözü, kendilerince her türlü delil ihtiyacından uzak olan apaçık hakikatlerden sayılır. Bu kimselerin bir çoğundan Doğuya ait konular arasında sözlerine delil istedikçe *Ben söylüyorum* cevabını aldığınız haller pek çok olmuştur."⁵⁴ "Bizlere göre Hristiyanlık hükmü kaldırılmış dinlerdendir. Bundan dolayı İslam bilginlerinden biri, Hristiyanlık inancını inceleyecek olursa, hükmü kaldırılmış yanların İslamiyet'e uymayan meselelerini ortaya çıkarabilmesi için tarafsız olarak araştırmasını gayet iyi bir şekilde yapabilir. Halbuki, Hristiyanlara göre İslam İlahî din olmadığı için, Hristiyan bilginlerinin İslam Dini ile ilgili olarak yapacakları incelemeler ellerine geçen kitapta, itiraz edebilecekleri yer aramaktan ibarettir."⁵⁵ Zaten bir dinin ilahî olmadığına hükmetmek o dine hürmeti ve ciddiyeti kaldıracağından, (haşâ) zevzeklik ve belki de aşını bozmak nazariyle bakılan bir şeyin mahiyetini ciddi olarak araştırmak için, uzun uzadıya bu külfeti seçecek sabır sahibi bir insan çıkmaz. Görüldüğü gibi müsteşriklerin seçtiği metotlar ta işin başından yanlışlarla doludur. Neticesi kesinkes akim kalacak bir teşebbüsün arifesinde dolanıp durmaktadırlar. Kur'an'ın anlaşılmasından müsteşriklerin metotlarını bizzat kendi arkadaşları da tenkit etmişlerdir. G. Parrinder, Youkaim Mübarek ve Basetti Sani gibi, özellikle din adamı bazı araştırmacılar, müsteşriklerin Kur'an araştırmalarında kullandıkları metoda karşı çıkararak, onu şiddetle eleştirmişlerdir. Çünkü bu araştırmacılar, Kur'an-ı Kerim'e bir beşer kitabı olarak bakan müsteşriklerin metodu ile Allah'ın son kitabını anlamalarının mü mümkün olamayacağı ve dolayısıyla, ancak Allah'ın kitabı olarak incelendiği takdirde onu doğru olarak anlamının mümkün olabileceği görüşündedirler.⁵⁶

b. Kur'an Metninde Zaman İçerisinde Bazı Tahriflerin Olduğu İddiası

Lester'in iddialarının diğer bölümünü ise şunlar oluşturmaktadır:

1. Puin'in üzerinde çalışmakta olduğu San'a elyazmalarında, halihazırdaki Kur'an ayetleri, mevcut orijinal tertibinde değildir.
2. Az bulunan bazı kıraat farklılıkları mevcuttur.
3. San'a elyazmalarındaki Kur'an ayetlerinde az bulunan otography (imla) sitilleri vardır.

53 Bkz. İsmail Albayrak, "John Wansbrough'nun Kur'an Tarihi Teorisi ve Batı'da Doğurduğu Tartışmalar," *İslâmiyât*, 4, 1 (Ocak-Mart 2001), s. 176.

54 Namık Kemal, *Renan Mûdafaanamesi*, Hazırlayan: Abdurrahman Küçük (İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1988), s. 93.

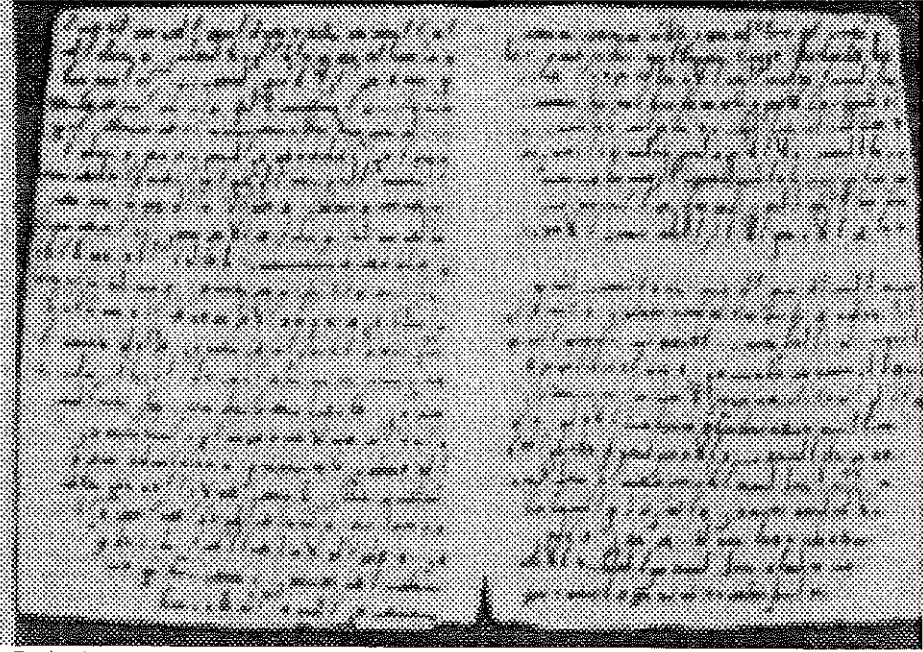
55 Namık Kemal, *Renan Mûdafaanamesi*, Hazırlayan: Abdurrahman Küçük (İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1988), s. 88-89.

56 Salih Akdemir, "Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed," *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 31 (Fakültenin Kuruluşunun 40. Yıl Özel Sayısı), (1989), s. 198-199.

4. Eski silinmiş versiyonlar üzerine yeniden yazılmalar görülmüştür.

Lester, bu iddiaları ileri sürerken, çok vahim bir iş yaptığının, farkındadır. Fakat ne yazık ki, bunların hiçbiri için tek bir örnek bile sunmamıştır.

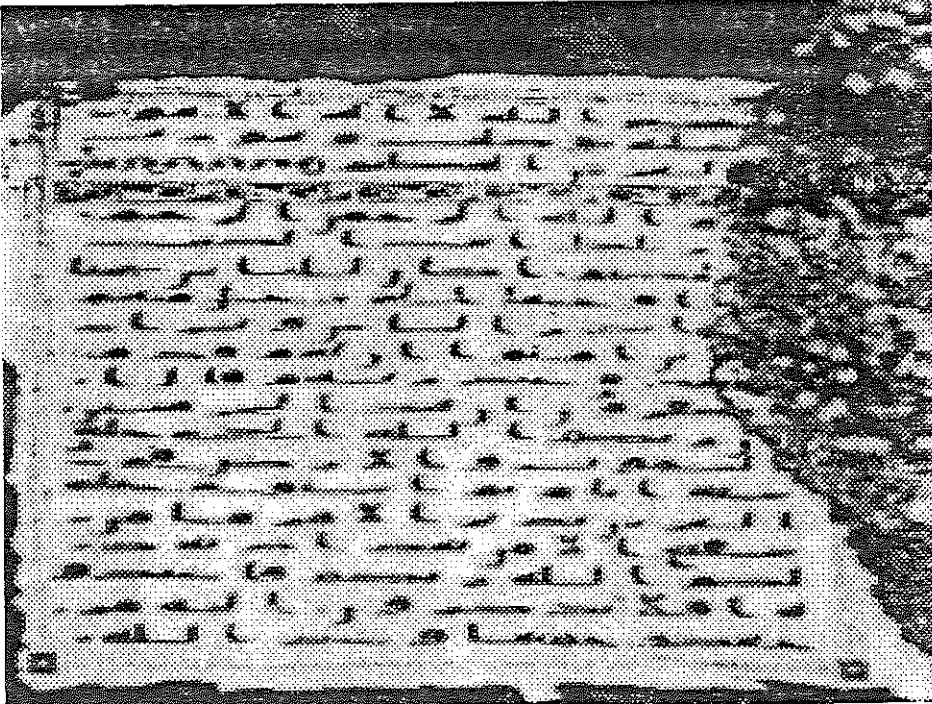
Birinci iddiası "tertip farklılığı": Tertip farklılığı, iki kapak arasına alınmış bir kitap özelliğinde olmadığından, bizzat söz konusu parşömen tomarlarının kendilerinin yanlış tertip edilmesinden kaynaklanabilir. Diğer bir ihtimal Kur'an'da birçok benzer pasaj vardır, bazen bunlar arasında ifade tarzı farklılığı olur. Kişi önce bu nüshaların bu şekilde benzer pasajların sade bir karışımı mı, yoksa belli bir sürenin aralıksız devam eden, tarihi bir süreçte oluştuğu iddia edilen, metinleri mi olduğu hususunda emin olmalıdır. En azından bu iddiaya konu olan nüshalar hakkında onlar üzerine bir sonuç tahmininde bulunmadan önce daha dikkatli ve tam bir çalışmanın yapılması zaruridir. Bazı pasajlardaki geleneksel tertipten biraz farklı olan ayet sıralamasının, bu ayetlerin zaman içinde gelişmesinden çok bu metinlerin dikkatsiz ve maksatlı bir şekilde karıştırıldığına işaret eder. Bunlardan daha önemlisi, iddia edilen geleneksel tertibe uymayan ayet sıralamasının olduğu herhangi bir pasajın veya pasajların tam olarak hangileri olduğunun zikredilmemiş olmasıdır. Diğer yandan, "tertip farklılığı"nın ayetlerin tertibinde mi yoksa sûrelerin tertibinde mi olduğu belirtilmemiştir. Şayet sûrelerin tertibinde bir farklılıktan söz ediyorsa, buna cevap vermeye gerek bile yoktur. Zira hiçbir İslam bilgini "surelerin tertibinin" tevkifi (vahye müstenit) olduğunu iddia etmez. Kaldı ki, San'a mushaflarından alınan aşağıdaki örnek, [Bkz. Resim 2] bulunan nüshaların, tertip açısından, mevcut mushaflarla aynı olduğunu ispat için önemli bir delildir. Hicrî birinci asra ait olan örnek, Şura süresi 51-53 ile Zuhruf süresi 32 . ayete kadar olan bölümü içeriyor. [Bkz. Resim 2]

Resim 2

وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَكَلِمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ (٥١) وَكَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَاللِّبْيَانُ وَلَئِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا لَنَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِلَيْكَ تُهْدَى إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (٥٢) صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ (٥٣)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (١) وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ (٢) إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ (٣) وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا لَعَسَى حَكِيمٌ (٤) أَنْتَضِرُ بِعَنْكُمْ الذِّكْرَ صَفْحًا أَنْ كُنْتُمْ مُسْرِعِينَ (٥) وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِنْ نَبِيِّ فِي الْأَوَّلِينَ (٦) وَمَا يَأْتِيهِمْ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا كَسَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ (٧) فَأَهْلَكْنَا أَسَدًا مِنْهُمْ بَطْنًا وَنَحْنُ نَعْتَضِي مِثْلَ الْأَوَّلِينَ (٨) وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ (٩) الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ (١٠) وَالَّذِي نُزِّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيَنْزِلُ بِهِ بَلَاءٌ مِثًا كَذَلِكَ نُخْرِجُوهُنَّ (١١) وَالَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْفُلْكِ وَالْأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ (١٢) وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ (١٣) وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْأً إِنَّ الْإِنْسَانَ لَكَفُورٌ مُبِينٌ (١٤) أَمْ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بِنَاتٍ وَأَصْفَاكُمْ بِالْبَنِينَ (١٥) وَإِذَا بُعْثِرَ أُحْدُثُمْ بِنَاتٍ صَرِبَ لِلرَّحْمَانِ مِثْلًا ظَلٌّ وَجْهَهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ (١٦) أَمْ زَمَنُ يَنْشَأُ فِي الْعِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٌ (١٧) وَجَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَانِ إِنَّا أَنْشَدُوا خَلْقَهُمْ شَكَّابًا شَهَادَتِهِمْ وَيَسْأَلُونَ (١٨) وَقَالُوا لَوْ شَاءَ الرَّحْمَانُ مَا عَبَدْنَاهُمْ مَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِيبٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ (١٩) أَمْ اتَّيَّاهُمْ كِتَابًا مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِمْ فَيَنْقُلُونَهُ مِنْ يَمِينِهِمْ وَكَذَّبُوا (٢٠) أَمْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِي قَوْمِهِ مِنْ نَذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَى آثَرِهِمْ وَإِنَّا عَلَى آثَرِهِمْ مُقْتَدُونَ (٢١) نَارِ أَوْلَاسٍ جِئْتُمْ بِأَهْدَىٰ مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ آبَاءَكُمْ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَاذِبُونَ (٢٢) فَاذْفَعْنَا مِنْهُمْ فَاظْفَرْنَا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ (٢٣) وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأبيه وَقَوْمِهِ إِنَّي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ (٢٤) إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيِّدِي (٢٥) وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقْبِهِمْ لَعَلَّهُمْ يُرْجَعُونَ (٢٦) بَلْ مَتَّعْتُ هَؤُلَاءَ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ جَاءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُولٌ مُبِينٌ (٢٧) وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ وَإِنَّا بِهِ كَاذِبُونَ (٢٨) وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَىٰ رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ (٢٩) أَهَمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَةً رَبِّكَ نَحْنُ نَعْتَمِنُ بِآيَاتِهِمْ مَعِيشَتُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا...

Resim 3

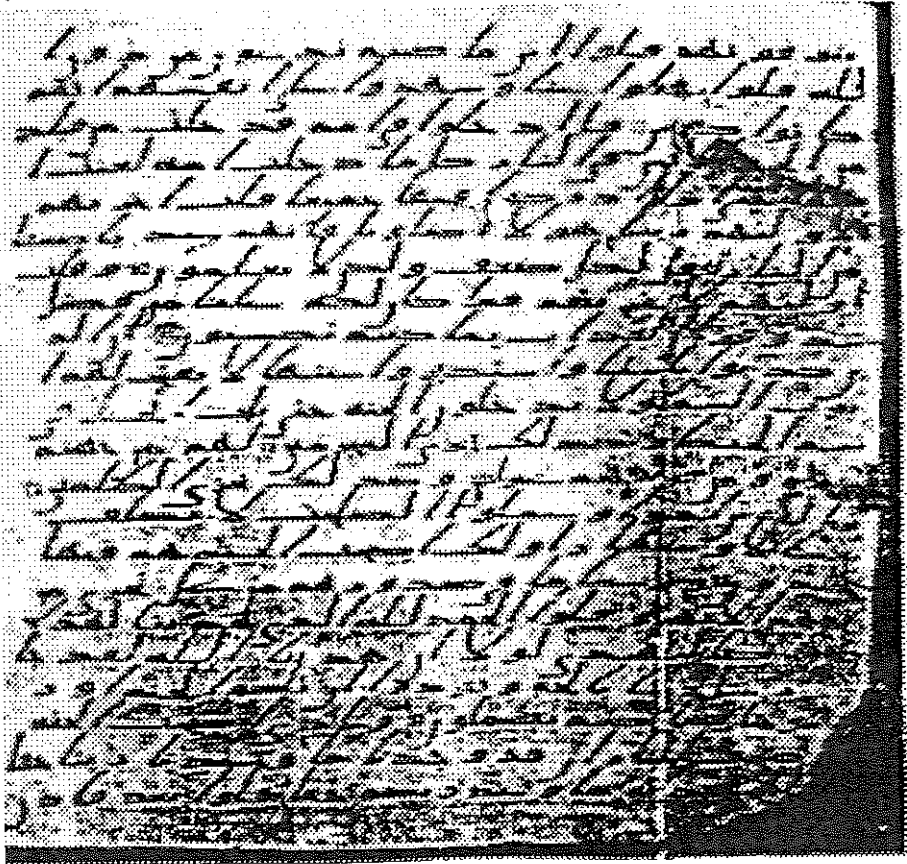
Gösterilen bu örnekte İmam Mushaf'ın hem sûre tertibine uyulmuş hem de ayet tertibine uyulmuştur.⁵⁷

Bu [Resim 3]'te ise, Tevbe sûresinin son 129. ayeti ile Yunus sûresi ilk dört ayeti, konulmuştur. Bunlar da tıpkı İmam Mushaf gibidir..

فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ (١٢٩)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ حَمِ الر تَلَك آيَات الْكُتَاب الْحَكِيمِ (١) أَكَا نَ لِشَاسِ عَجَبًا أَنْ أَوْحَيْتَا إِلَى رَجُلٍ مِنْهُمُ أَنْ
أَنْذِرُ النَّاسَ وَبَشِّرُ الَّذِينَ آمَنُوا أَنْ لَيْسَ قَدَمٌ صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ الْكَافِرُونَ إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ مُبِينٌ (٢) إِنْ رَبُّكُمْ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ذَلِكَ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ (٣) إِلَيْهِ
مَرْجِعُكُمْ حَسْبَمَا وَعَدَّ اللَّهُ...

Yine ayetlerin tertibini en güzel sûrette gösteren hicri birinci asra ait hicazi bir hatla yazılmış [Resim 4]'te, A'raf sûresi 37-44 ayetleri de Kur'an'ın bu günkü tertibi ile aynıdır ve hiçbir değişiklik yoktur.

Resim 4

57 Mansur er-Rada'a, "San'a Manuscripts Prove That The Quran Is a Sacred Book, [San'a Elyazmaları İspat Ediyor ki Kur'an Mahfuz Kutsal Bir Kitaptır]" *Yemen Observer*, (14 Ekim 2000), s. 6.

يَسْتَوْفُونَهُمْ قَالُوا أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا وَشَهِدُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ(٣٧) قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ فِي النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا حَتَّىٰ إِذَا آذَرُكُوا فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أَخْرَاهُمْ لَأَوْلَاهُمْ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ ضَلُّوا عَنَّا فَآتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِنَ النَّارِ قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٍ وَلَكِنَّ لَأَوْلَاهُمْ لَأَخْرَاهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ فذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ(٣٩) وَقَالَتْ أَوْلَاهُمْ لَأَخْرَاهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ فذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ(٣٩) إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتِّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّىٰ يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ(٤٠) لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ(٤١) إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتِّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّىٰ يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ(٤٠) لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ وَكَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ(٤١) وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ(٤٢) ﴿٤٢﴾ وَنَزَّلْنَا مَا فِي صُورِهِمْ مِنْ غَلٍّ نَجْزِيهِمْ مِنَ نُجْجِهِمِ الْآلِهَارُ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنَّ هَدَانَا اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رَسُولٌ رَبَّنَا بِالْحَقِّ وَنُودُوا أَنْ تِلْكَمُ الْجَنَّةُ أَوْرِثُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ(٤٣) وَتِلْكَ آيَاتُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ النَّارِ أَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدْنَا رَبَّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ فَأَذَّنَ...

İkinci iddiası, “Kur’an ayetlerinde bazı küçük metin farklılığı”. Lester bunun hakkında da bir örnek sunmamıştır. Biliyoruz ki, Kur’an’da bazı kelime ve ifadelerde değişik kıraat farkları vardır ve bunlar neredeyse bütün klasik Kur’an tefsirlerinde titiz bir şekilde zikredilmişlerdir. Dolayısıyla bahsedilen “bu farklılıklar”ın, kıraat farklılıkları olup olmadığı hususunda emin olunmalıdır. Puin, önce adı geçen mektubunda “bu farklılıklar” a değiniyor ve örnekler veriyor:

ابراهيم kelimesinin yanında ابرهم ; قرن kelimesinin yanında قران ; سيماهم kelimesinin yanında سيمهم kelimeleri yer almaktadır.⁵⁸

Burada zikredilen ابراهيم kelimesinin (ي) ve (ا) (elif) harflerinde ihtilaf edilmiştir. Bazıları (ي) harfi ile bazıları *elif harfi* ile, bazıları ise bunları/bunlardan birini kaldırarak yazmışlardır. Bu durumda şu üç alternatifle, okunur: ابراهيم و ابرهم و ابراهم.⁵⁹ Puin’in örnek verdiği سيماهم kelimesi ise “İbrahim” kelimesi gibi سيمهم veya سيمهم şeklinde

58 Bkz. Gerd-R. Ön. ver. s. 4.

59 Bkz. Suyûtî, *el-İtkan*, I, 78; Ebu Bekir Ahmed b. Musa el-Bağdadî (h. 324), *Kitabü's-seb'a fi'l-kıraat*, Tah.: Şevkî (İkinci Baskı. Kahire: Darü'l-ma'arif, h. 1400), s. 169-170; Muhammed b. Ahmed el-Kurtubî (h. 671), *el-Cami' li ahkâmi'l-Kur'an*, Tah.: Ahmed Abdülalim (İkinci Baskı. Kahire: Darü's-suub, h. 1372), II, 37. Kimi müfessir ise, “İbrahim” kelimesinin altı çeşit okunuşunu zikreder. Bkz. Abdurrahman b. Ali el-Cevzî (h. 596), *Zâdü'l-mesir fi ilmi't-tefsir*, (Üçüncü Baskı: Beyrut: Darü İhyai't-türasi'l-arabi), I, 139.

farklı okunur.⁶⁰ Diğeri de قران kelimesidir. Ebu Amir İbnu'l-Alâ'nın "Kur'an" kelimesindeki "hemze"yi (elif), katmayıp hemzesiz okuduğu nakledilmektedir.⁶¹

Kur'an'ın bazı kelimelerinin farklı okunuşu *Kıraat* konusunu teşkil etmiştir. Bu konu, Kur'an gibi kutsal bir kitabın metninin sıhhatiyle doğrudan alakalı olduğu için İslam Uleması, konuya tabii olarak hassas yaklaşmışlar ve bunu disipline etmişlerdir. Konu hakkında ciltlerce kitaplar yazılmıştır. Öte yandan *müsteşrikler* de bu konuyu istismar ederek⁶² Müslüman dünyanın hassas noktası olarak kabul ettikleri kıraat meselesine hep tarafgir ve ideolojik yaklaşmışlardır. Arthur Jeffery "Materials For the History of the Text of the Qur'an [Kur'an Metninin Tarihi Materyalleri]"⁶³ adında ki kitabında, bu kıraat farklılıklarını ele almış ve birçok özel Mushaf'ı bu

60 Muhammed Abdülazim ez-Zerkani, *Menâhilü'l-irfân fi ulûmi'l-Kur'an*, Tah.: Mektebetü'l-buhûs (Beyrut: Darü'l-fikr, m. 1996), I, 307; Mahmud el-Âûsî (h. 1270), *Rûhü'l-maânî fi tefsiri'l-Kur'ani'l-azim ve's-seb'i'l-mesânî*, (Beyrut: Darü'l-hayai't-türasi'l-arabî), XXVII, 124.

61 Muhammed b. Mukerrem b. Manzur el-Afrîkî (h. 711), *Lisânü'l-arab* (Birinci Baskı, Beyrut: Darü Sadr), I, 129. (krn md.).

62 Müsteşriklerin *kıraatlere* yönelik yoğun ilgilerinin birkaç amacı vardır. Bunlardan biri, Kur'an'ın tevatürle günümüze kadar geldiği yolunda Müslümanlarca tereddütsüz benimsenen "tevatür duvarını" yıkmak; diğer önemlilerinden biri de, buna bağlı olarak "Kur'an'ın huz-ı ilahî altında olduğu" yolundaki kesin beyanına şüphe sokarak tarih boyunca irdelenen tahrif iddialarını haklı çıkarmaktır. Kur'an metninin sıhhati konusundaki ortak hedefleri: Özellikle *Yedi Harf ve Kıraat* meselesiyle ilgili bir takım haberleri ileri sürerek İnciller gibi Kur'an'ın da ayrı ayrı metinleri olup, Hz. Osman (ra)'ın mushafı dışında olanların imha edildiğini iddia etmeye çalışmaktır. Bkz. Selahattin Sönmezsoy, *Kur'an ve Oryantalistler* (Birinci Baskı, Ankara: Fecr Yayınevi, 1998), s. 203. Onlar, kıraatleri ve yedi harfi, dolayısıyla bunlardan doğacak bir kısım cüzi metin ve lafiz farklılıklarını Kitab-ı Mukadde'sin farklı versiyonları gibi görmekte ısrarcıdırlar. Bunun için bu konuda çok uzun mesailerini ve hayatlarını adamışlardır. Çok sayıda müsteşrikin konuyla ilgilenmesinin altında bu yatmaktadır. Ernest Renan, Ignaz Goldziher, R. Blachère, T. Carlyle, A. Nicolson, F. Buhl ve nihayet R. Dozy gibi müsteşriklerin son asırda Kur'an tarihine ve İslam tarihine yönelttikleri şüpheleri başka türlü izah etmek mümkün değildir. Bkz. Selahattin Sönmezsoy, *Kur'an ve Oryantalistler* (Birinci Baskı, Ankara: Fecr Yayınevi, 1998), s. 200-260. Şimdi olduğu gibi, o gün de bu müsteşriklere gereken cevaplar verilmiştir. Namık Kemal'in "Renan Mudafaanameşi", Filibeli Ahmet Hilmi'nin "Tarih-i İslam"ı vs. bu kabilden çalışmalarıdır. Az da olsa, "Yedi Harf" ve "Kıraat" terimleri üzerinde durmak istiyorum. Yedi Harf'in kesin bir tanımı yapmak çok zordur. Şu kadar var ki tamamen tanımı bırakmak da uygun olmayacak. Bu münasebetle *Yedi harf ve Kıraat*'in meşhur tanımlarını vermek istiyoruz. *Yedi Harf*'in en anlaşılır tanımı şöyledir: "Yedi Harf, hem Müslümanlara Kur'an okumada kolaylık ve genişlik sağlamak ve hem de Kur'an'ın bir an önce benimsenip yayılabilmesini temin gayesiyle getirilmiş olan ve *ruhsat, kolaylık, genişlik ve çokluk* esasına dayanan bir takım vecihlerdir." Bkz. Abdurrahman Çetin, *Kıraatların Tefsire Etkisi* (İstanbul: Marifet Yayınları, 2001), s. 65. Bilindiği gibi Hz. Osman mushafını yazdırıp bu mushafın hattına muhalif olan diğer şahsî nüshaları terk etmeğe çağırınca, bazı zatlar muhalif olanları bırakıp, İmam Mushafın hattına aykırı olmayı ve Hz. Peygamber'den tevatüren nakledilen diğer okuyuşlarla okumaya devam ettiler. *Yedi Harf* (Ahruf-i seba') çerçevesinde ve bazı kelimelerde rastlanan bu farklılıklara *kıraat* denir. Bkz. Suat Yıldırım, *Kur'an-ı Kerim ve Kur'an İlimlerine Giriş* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 1983), s. 75. Hz. Osman Mushafı, Kur'an-ı Kerim'in nihai şeklinde mevcut olduğu hususunda sahabenin ittifak ettikleri kıraatleri muhafaza etmekle beraber, ferdi olarak nakledilen ve bu mütevatir olma özelliğini taşımayan her türlü kıraat şeklini de dışarıda bırakmıştır. Başlangıcından beri, bu temel kaide, mevcut binlerce sahabenin tasvibine mazhar olmuştur. Bkz. Abdullah Draz, Ön. ver. s. 38. Kimi Tefsir bilginlerimiz, müsteşriklerin bu kıraatlerle ilgili uğraşlarından dolayı, kıraatlere ilgisiz davranmışlarsa da, yapılan araştırmalardan *kıraatlerin* pek çok mühim faydaları olduğu ta öteden beri bilinmektedir. Bkz. Abdurrahman Çetin, Ön. ver. s. 97.

63 Bkz. Arthur Jeffery, *Materials for the History of the Text of the Qur'an* [Kur'an Metninin Tarihi Materyalleri], (Leiden: E.J. BRILL, 1937).

maksatla incelemiştir. Hatta, Musa Carullah Bigiyev gibi meşhur alimler bu çalışmada Arthur Jeffery'ye⁶⁴ yardımcı bile olmuşlardır.⁶⁵ Bütün İslam bilginleri bilir ki, Kur'an'ın farklı kıraatleri vardır ve bunlardan bazıları mütevatir kıraatlerdir. Söz konusu kıraatlerde bazı kelimelerin *hat* seviyesinde olarak değiştiği de her herkesçe bilinen bir gerçektir. Yine Puin yayımlanmış olduğu başka bir makalede, 'Alak sûresi ile ilgili bazı açıklamalar yapmıştır. [Bkz. Resim 5]⁶⁶

Reconstructed Reading	Strophe Line	Traditional Reading	Verses
اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ	1	اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ	1
الَّذِي خَلَقَ	2	الَّذِي خَلَقَ	2
خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ	3	خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ	2
اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ	1	اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ	3
الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ	2	الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ	4
عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمِ	3	عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمِ	5
كَلَّمَ ابْنَ الْإِنْسَانِ لِيَطْفَى	1	كَلَّمَ ابْنَ الْإِنْسَانِ لِيَطْفَى	6
إِنْ رَءَاهُ اسْتَعْجَى	2	إِنْ رَءَاهُ اسْتَعْجَى	7
إِنْ إِلَىٰ رَبِّكَ الرَّجْعَى	3	إِنْ إِلَىٰ رَبِّكَ الرَّجْعَى	8
أَرَأَيْتَ	1	أَرَأَيْتَ	9
الَّذِي يَنْهَىٰ	2	الَّذِي يَنْهَىٰ	9
عِبْدًا إِذَا صَلَّىٰ	3	عِبْدًا إِذَا صَلَّىٰ	10
أَرَأَيْتَ	1	أَرَأَيْتَ	11
إِنْ كَانَ عَلَىٰ الْهَدَىٰ	2	إِنْ كَانَ عَلَىٰ الْهَدَىٰ	12
أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَىٰ	3	أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَىٰ	12
أَرَأَيْتَ	1	أَرَأَيْتَ	13
أَنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ	2	أَنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ	14
أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ	3	أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ	14
كَلَّا لَنْ نَسْتَعْتِفَ	1	كَلَّا لَنْ نَسْتَعْتِفَ	15
لِنَسْتَعْتِفَ	2	لِنَسْتَعْتِفَ	15
بِالتَّصَانُفِ	3	بِالتَّصَانُفِ	15
Later inserted gloss: to be cancelled		[ناصية كاذبة خاطئة]	16
فَلْتَدْعُ نَادِيَهُ	1	فَلْتَدْعُ نَادِيَهُ	17
سَتَدْعُ الزَّانِيَةَ	2	سَتَدْعُ الزَّانِيَةَ	18
كَلَّا لَا تَطَّعَنَ	3	كَلَّا لَا تَطَّعَنَ	19

Resim 5

Puin Alak sûresinde [Resim 5]'de الإنسان kelimesinin الإنسان şeklinde; ابْنِ nin ابْنِ şeklinde; in in ابْنِ şeklinde; لَمْ يَنْهَىٰ 1. teklik şahıs kipinde لَمْ يَنْهَىٰ yine aynı kipte fakat (meçhul) şeklinde; ابْنِ nin ابْنِ كَذَّبَ 3. teklik şahıs cümlesindeki 3. teklik şahıs kipi كَذَّبَ 2. teklik şahıs kipinde; sonuna tekit nunu birleştiği için İmam Mushaf'ta⁶⁷ fetha üzere mebni olan نَسْتَعْتِفَ 1. çokluk şahıs müzari kipi, نَسْتَعْتِفَ 3. teklik şahıs kipinde; نَسْتَعْتِفَ 1. çokluk şahıs kipi, نَسْتَعْتِفَ 2. teklik şahıs kipinde; نَسْتَعْتِفَ 1. çokluk şahıs kipi

64 İngiliz misyoneri Arthur Jeffery, Kur'an-ı Kerim'in metninde, İncil'dekine benzeyen bir tekâmülün varlığını ortaya koymaya çalışmış, bunun için de gerek, mütevatir gerekse diğer kıraatler hakkında ciddi araştırma yapmış ve fakat hevesi kursağında kalmıştır.

65 Bkz. Arthur Jeffery, Ön. ver., s. 10 (önsöz).

66 Bkz. Gerd-Ruediger Puin, "Observations on Early Qur'an Manuscripts in San'a". Stefan Wild (ed.), *The Qur'an As Text*, Leiden/New York/Koeln (E. J. Brill) 1996, p. 107-111

67 Muhyiddin ed-Derîş, *İ'râbü'l-Kur'an ve bevanühü* (Humus: Darü İbn-Kesir, 1988), X, 533.

luk şahıs kipi, فَلَئِنَّ 2. teklik şahıs kipinde; سَتَذُ 1. çokluk şahıs kipi سَتَذُ 2. teklik şahıs kipinde; لَأَطْفَلُ 2. teklik şahıs kipi لَأَطْفَلُ yine 2. teklik şahıs kipinde fakat bu kez fiilin anlamı da değişmiş surette yer almaktadır. Puin'in verdiği bu bilgiler ise yine *kıraat* ve *Resmü'l-Kur'an* konusu çerçevesinde ta ötenden beri Tefsir ve Kıraat kitaplarında yer almaktadır ve yeni olan bir şey değildir.⁶⁸

Üçüncü iddiası, "az bulunan imla (otography) sitillerinin varlığı": Bu iddia ile tam olarak ne kastedildiği anlaşılmamaktadır. Galiba Kur'an ilimlerine dair özel bir konu olan *Resmü'l-Kur'an*'ı ifade etmektedir. Üstelik, o, bu iddiasını delillendirmek için herhangi bir örnek de vermemiştir. Genel olarak diyebiliriz ki, imla sitilleri her dilin yazısının tarihî gelişiminde görülen bir vakadır. Bu yöndeki gelişim, o dilde yazılan temel eserlerin de imlasının değiştiğini göstermez. Ayrıca, *imla* hatalarının varlığı, onu yazan hattatlarla ilgilidir.

Resmî Mushaf'ın yanında, Mushaf yazan binlerce hattat vardı ve bunların hepsinin yazdığı Mushaf'ların, resmî mushaf gibi düzgün yazılıp yazılmadığını kontrol etmek te tabii ki zordu. İşte, Lester'in iddia ettiği ve fakat bir örneğini dahi gösteremediği *imla sitilleri* de bu kabilden şeyler olabilir.

Diğer yandan bu imla sitilleri, Kur'an'ın tam olarak Hz. Osman zamanında yazıldığı gibi, yazılmaya devam edildiği gerçeğinin bir göstergesidir. İşte bundan dolayı sık sık Hz. Osman Mushaf'ına atıfta bulunulmuştur. Fakat ne yazık ki, Lester, San'a nüshalarında, *imla* olarak Hz. Osman Mushaf'ından farklı olan belli bir *imla* lafız veya kelimeyi zikretmemiştir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, bazı kelimelerdeki bu yüzeysel imla farklılıkları herhangi bir metinde tedrici gelişmenin varlığını ispatlamak için yeterli bir dayanak noktası olamaz. Hem *hıfız* hem *kitabeta* ve hem de *kıraat* gibi üçlü tedbirle korunan Kur'an hakkında bu gibi iddiaları kale almak yersizdir.

Dördüncü iddia "silinmiş versiyonların üzerine yeniden yazılma (palimpsest)": Önceki iddialarda olduğu gibi müellifin bu iddiasında da, Kur'an'ın yazılışında farklılığı gösterebilen herhangi bir örnek mevcut değildir. Tarih içinde, herhangi bir nüsha üzerine yeniden yazılan bir lafzın *esas metinde* bir değişiklik iddia etmek de yersizdir. Bu nüshalarda hangi kelimeler ve pasajlar silinmiş ve bunların üzerine yeniden yazılmıştır? Bunlar gösterilmemiştir. Gösterilmiş olsalar bile, bunlar silinen kelime ve pasajların üzerinde yazılanlardan farklı olduğu gösterilmeye kadar bir şey ispat ve ifade etmezler. Bu yeniden yazma, birinci yazıdaki bir hatalı yazılıştan olabileceği gibi, mürekkebin dökülmesinden, herhangi bir sebeple metindeki belirli bir parçanın silik olmasından da olabilir. Puin'in buna dair Tâhâ sûresi 1-10 ayetlerini örnek veriyor. Bkz. [Resim 6] (Bkz. [http://home.t-online.de/home/ Christoph.Heger/palimpse.htm#Note_2](http://home.t-online.de/home/Christoph.Heger/palimpse.htm#Note_2))

68 Bkz. Muhammed b. Ahmed el-Kurtubi (h. 671), *el-Camî' li ahkâmî'l-Kur'an*, Tah.: Ahmed Abdülalim (İkinci Baskı, Kahire: Darü'ş-şuub, h. 1372), XX, 123-130; Nizmuddin el-Hasen b. Muhammedî'bnî'l-Hüseyn el-Kummî (h. 728), *Garâ'ibü'l-Kur'an ve rağâ'ibü'l-furkân*, Tah.: İbrahim 'Arve (Birinci Baskı, Mısır: Şirketü Mektebe, 1962), I, 32-40. Osman b. Said ed-Danî abu Amr (h. 444), *el-Muhkem fi nakli'l-mesâhif*, Tah.: İzzet Hasan, (İkinci Baskı, Dimişk: Darü'l-fikr, h. 1407), s. 174.

Resim 6

Bu örnekte de görüldüğü üzere içindeki ayetlerde her hangi bir noksanlık bulunmamaktadır. Eski zamanlarda üzerindeki yazı silinerek, yeniden yazılmış nüshalar da bundan ibarettir. Bunlar da yine hattattan kaynaklanmış olacağı gibi, karalama nüshalar da olabilir.

İşte bütün bunlar göz önüne alınırsa, Lester, tek kelimeyle yetersiz, dayanaksız ve belirsiz bir delil üzerine “habbeyi kubbe yapma” girişiminde bulunmuştur.⁶⁹

3. Çeşitli Araştırmacı ve Otoritelerin Lester'ın Kur'an'ın Özüne İlişkin İddialarını Değerlendirmeleri

İslam dünyasında bu iddialara tepkiler gösterilmiştir. Bu cümleden olarak, Fehmi Kuru, meseleyi ele almış, ilk defa Türkiye'ye duyurmuş ve ardından Dücane Cündioğlu da, Toby Lester'ın makalesine ve The Guardian Gazetesi'nin aynı konu

69 Mohammad Mohar Ali, *The Qur'an and the Latest Orientalist Assumptions: Being a review of Toby Lester's article: What is the Koran?*, p. 3.

ile ilgili iddialarına dayanarak Radikal Gazetesinde çıkan yazılara cevap vermiştir.⁷⁰ Neticede Cündioğlu, “Kur’an’ı epistemolojik savaş alanına çevirmeyi hedeflemekte-dirler” demektedir. Yine Türkiye’de görebildiğimiz kadarıyla, konuyla alakalı Hayreddin Karaman bir makale yayımlamıştır.⁷¹

Yurt dışında, Lester’in makalesine ilk tepkiyi, Mısırlı gazeteci Fehmi Hüveydi, “eş-Şarku’l-evsat”ta gösterdi. Amerika İslam Konseyi Toby Lester’in Kur’an ile ilgili iddialarını reddetti.⁷²

Medine İslam Üniversitesi sabık İslam Tarihi profesörlerinden Muhammed Mohar Ali *The Qur’an and the Latest Orientalist Assumptions: Being a Review of Toby Lester’s article: What is the Koran* [Kur’an ve En Son Oryantalist Saldırıları: Toby Lester’in “Kur’an Nedir?” Adlı Makalesine Bir Eleştirisi] adlı çalışmasında Toby Lester’in makalesini ele almıştır. Puin ve Lester ve onların işbirlikçilerinin tek kelime ile İncil gibi Kur’an’ın da tarihi süreç eseri olduğunu ispat etmek istediklerini kaydetmiştir.⁷³

Yemen’de Kur’an Okutman’ı, Gassan Hamdun’un belirttiğine göre, Toby Lester’in makalesi yayımlandıktan sonra, söz konusu elyazması Kur’an nüshalarını, mevcut Kur’an ile karşılaştırmış ve aralarında hiçbir farkın olmadığını, ilgililere bildirmiştir.⁷⁴ Gassan Hamdun’un bu günlerde konuyla ilgili geniş bir kitabı yayımlanmak üzeredir.

Lester’in makalesi üzerine kimi yazarlar ise Kur’an’ın i’cazını ele almış ve Kur’an’ın, kıraatleri üzerinde durmuşlardır.⁷⁵

Toby Lester’in makalesindeki bütün iddialara cevap vermeye çalışan Muhammed Mohar Ali, şu izahlarda bulunur: Oryantalistler şimdiye kadar şu veya bu şekilde Kur’an’ın Hz. Muhammed’in (s.a) kendi eseri olduğunu gösterme girişiminde bulunmuşlardır. <http://www.newadvent.org> adlı sitede *The Catholica Encyclopaedia* için “Koran” maddesini yazan müsteşrik, Kur’an’ın nüzul sırasını verirken, on kadar sürenin Hz. Peygamber’in kendisine peygamberlik gelmeden önce yazıldığını kaydetmiştir. Yakın zamanlarda Wansbrough tarafından ileri sürülmüş olan “*Kur’an’ın sadece insan eliyle gerçekleştirilmiş bir çalışma değil, aynı zamanda bir çeşit evrim sonucunda varlık alanına çıkmış ve İslam’ın ilk iki asrı boyunca gelişmiş*” olduğunu iddia eden teoriye değinen, Muhammed Mohar Ali, teorinin tamamen yanlış ve savunulamaz bir halde olduğunu, zira, söz konusu faraziyenin sağlam olmayan bir mantık üzerine kurulduğunu sözlerine ekler. Oryantalistlerin de gerek doğrudan gerekse dolaylı olarak itiraf ettikleri gibi, bu faraziye/faraziyelerin hedefi Kur’an’ı en azında bugünün modern Hıristiyanlarının ‘Tanrı tarafından ilham

70 Taha Kıvanç, “Nafile Çaba” *Yeni Şafak* (28 Haziran 1999); www.yenisafak.com/arsiv/1999_haziran/28/yazarlar/tkivanc; Taha Kıvanç, “Komplo... Komplo Değil...”, *Yeni Şafak* (7 Temmuz 1999); www.yenisafak.com/arsiv/1999/07/yazarlar/tkivanc.

71 *Yeni Şafak* (27 Ağustos 2000).

72 Fehmi Hüveydi, “er-Redd min’l-Mesüline fi San’a,” *eş-Şarku’l-evsat* (1 Kasım 1999), s. 9.

73 Muhammed Mohar Ali, *Ön. ver.*, s. 2.

74 Mansur er-Rada’a, “San’a Manuscripts Prove That The Quran Is a Sacred Book, [San’a Elyazmaları İspat Ediyor ki Kur’an Mahfuz Kutsal Bir Kitaptır]” *Yemen Observer*, (14 Ekim 2000), s. 6.

75 Bkz. Gassan Abdüsselam Hamdun, “Üsüsü’l-alaka beyne maâni’l-Kur’an bi teaddüdi’l-kıraat,” *Mecelletü’ş-şeriatî ve’l-dirasâti’l-İslamiyye*, 43 (Aralık 2000).

edilmiş fakat insanoğlu tarafından yazılmış bir metin' olarak kabul ettikleri İncil seviyesine indirmektir. Bununla beraber, Hıristiyanları, kutsal kitaplarını yeniden gözden geçirme yolunu benimsemeye götüren şartlar, Müslümanlar için düşünülemez. Çünkü Kur'an ve bilim arasında herhangi bir ihtilaf yoktur. Bundan dolayı Müslümanlar, inançlarında ve kutsal kitaplarında zamanın şartlarına göre 'ayarlama' yapmak zorunda değildirler.

Müsteşrikler tarafından Wansbrough'unun bu faraziyelerini desteklemek için İki temel strateji kullanılmaktadır. *Birincisi*: Metin tenkiti (redaksiyon, literary ve Kur'an'ın anlaşılmayan bir kitap olduğu eleştirisi ki, bunlara önce değinildi) ve müstensihlerin hataları veya orijinalde olan hatalar teorisi. *İkincisi* ise, bütün olarak İslam tarihi (hadis literatürü ve klasik şiyer kaynakları) hakkında bir takım şüpheler ortaya atmaktır. Muhammed Mohar Ali, bu iki stratejinin de, yanlış algılanmış, yanlış temellere bina edilmiş ve savunulamaz bir durumda olduğunu belirtmiştir. Metin tenkiti, şimdiye kadar, bizzat münekkitler tarafından yanlış anlaşılma ve yorumlara karşı yapılmaktadır. Dolayısıyla böyle bir metin tenkitine dayalı müstensih hataları veya orijinalde hata bulunması teorisi de farklı şekillerde savunulamaz olmasının yanında yanlıştır. İlk İslam tarihi kaynaklarının güvenilemez olması meselesine gelince ki, bu Goldziher'in faraziyesidir. Bu mesele de Müslüman ilim adamları tarafından çürütülüp reddedildiği gibi meşhur müsteşrikler tarafından da reddedilmiştir. Lester ve Puin gibi yazarlar ve onların Cook ve Crone gibi örnek aldıkları insanlar, tek kelimeyle bu savunulamaz ve çürütülmüş bakış açısını benimsemiş ve Kur'an ve ilk İslam tarihi hakkında akıl almaz bir iddiayı ortaya atmışlardır.

Yukarıdan bahsedilen iki stratejinin temel çerçevesi içine diğer teori ve varsayımlar da uyarlanmıştır. Kur'an vahyi hakkındaki oryantalist teori, Hz İbrahim'in ne Mekke'ye geldiği ve ne de Hz. Hacer ile İsmail'i oraya yerleştirdiği (Hagarism), Kabe'nin putperestlerin tapınağı olarak yapıldığı, İbrahimi geleneğe başvurma ve haniflik mefhumunun bizzat Hz. Peygamber tarafından Medine'ye gelip de burada Yahudilerin muhalefetiyle karşılaşınca ortaya atıldığı, gösterdiğinin aksine aslında Hz. Peygamber'in ümmi bir kimse olmadığı, zamanındaki Hıristiyan ve Yahudilerden bilgi ve fikir aldığı, bu iki din hakkındaki malumatının dahi eksik ve hatalı olduğu v.b faraziyeler. Bütün bu varsayımlar tamamen yanlış ve savunulamaz durumdadırlar.

Kur'an bir şey söyler, Peygamber bunun Allah'ın kelamı olduğunu söyler ve buna inanır, ve Müslümanlar da buna inanırlar. Kur'an Hz Peygamberin kendi kafasından bir şey uydurmadığını söyler, Hz Peygamber de bunu ifade eder, ve Müslümanlar buna da inanırlar. Bu inanışlar İslam din ve inancının temelidirler. Müsteşriklerin yukarıda zikredilen teori ve varsayımları tamamen Müslümanların bu iki temel inancını parçalamaya yöneliktir. Yine de, yeterince paradoksaldır ki, bu faraziye ve varsayımlar şu vurgulu ifadelerle sıkça ortada dolaşırlar: 'Biz İslam araştırmacıları kim-senin inancını yıkmaya çalışmıyoruz.'⁷⁶

Lester'in esas muhatabı Puin ise en önemli açıklamayı yapmaktadır.⁷⁷

76 Mohammad Mohar Ali, Ön. ver., s. 40.

77 Bkz. Gerd-R. Puin'in Kadı İsmail el-Ekva'a yazdığı "Özür konulu" mektup (14 Şubat 1965), s. 4. (Bu makalede 5 sayfalık mektubun bütünü verilmiştir.)

4. Toby Lester'in Kişiliğine İlişkin İfadeler

Mısırlı meşhur yazar Fehmi Hüveydi'nin belirttiğine göre, Toby Lester, Amerika tarafından, *Üçüncü Dünya Ülkelerine* hizmet adı altında gönderilen askerler içinde bulunan biridir. Yemen'e ilk defa 1988 yılında bu sıfatla gelmiştir. İki sene burada kaldıktan sonra Amerika'ya dönmüş, ardından 1992-1994 yılları arasında Amerika Ortadoğu Yardım Teşkilatı'nda çalışmıştır.⁷⁸ Lester, ne bir eleştirel gazeteci ne de bir bilgidir.⁷⁹

The Atlantic Monthly, dergisi, Washington'da çıkmaktadır. Toby Lester de bir Amerikandır. Puin'in dediğine göre, Lester, bu işi, bir şantaj olarak yapmıştır. Onun şu ifadeleri, "*Gazetenin bu saldırısına temel teşkil edecek bir durum için, ne Amerikan dergisinin yayınladığı makalede, ne San'a'da bulunan elyazması eserlerde, ne de ben ve arkadaşım, Saarbrücken Üniversitesinden Dr. Graf Von Bothmer'in yaptığımız Kur'an araştırmalarında bir esas, bir temel bulmak mümkün değildir. Bu Yemen'le Almanya arasındaki ilmi yardımlaşmayı baltalamayı hedef alan hareketlere gerçekten çok üzülüyorum. Enteresan olanı bu hamlenin arka planında olan çevrelerdir. Bu amaçla, Almanya Dışişleri bakanının San'a'ya ziyaret ettikleri haftayı seçmişlerdir. Şundan eminim ki, bu çevreler kesinlikle, Kur'an yazmalarıyla alakalı ilmi araştırmalarla ilgilenmiyorlar, ve Yemen Yazma Eserler İdaresinde binlercesi bulunan yazmalardan birine bile bakmaktan müstağni davranıyorlar.*" bu şantajı doğrulamaktadır.⁸⁰

Puin'in mektubunda, Amerikan dergisinin yazarı Toby Lester'ı, şahsen tanımadığını, ancak birkaç defa telefonda görüştüğünü söyler. Puin, onun Yemen'in dostu olduğunu zannetmiştir. Zira o, iki sene Yemen'de kalmış ve Elyazmaları idaresince gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarından haberdarmış. Her şeye rağmen Lester, makalesinde, ilmi çevrelerde kabul edilsin edilmesin buna bakmaksızın, neticeleri ve üslupları farklı araştırmalar sunmaya çalışmıştır. Gerçi onun neşrettiği birçok şey ise yeni değildir. makalesine yeni görünümü vermek için, anlattıklarını San'a'da bulunan Mushaf bulunma hikayesiyle bağlantılı anlatmıştır.⁸¹

Toby Lester, genelde herkes tarafından, vasıfsız, amatör, ne bir ilim adamı ne de bir önemli gazeteci olarak tanımlanmıştır. Sorumsuz ve tutarsız yazısı ile meşhur olmak istemiştir.⁸² İslam hakkında hiçbir çalışması hatta hiçbir bilgisi olmayan bir kişinin İslam hakkında konuşması, bütün çevrelerce kınanmıştır. Yazısını bazı Crone, Cook, ve Wansbrough gibi azılı müsteşriklere, yine Fazlurrahman, Muhammed Abduh, Taha Hüseyin, Nasr Abu Zeyd ve Muhammed Arkun gibi modernist yazarlara dayandırarak yazmıştır.⁸³

78 Bkz. Gassan Hamdun, *Kitabullahi fi i'cazihi vetecellâ* (Birinci Baskı. San'a: 2000), s. 13; Fehmi Hüveydi, "er-Redd min'l-Mesûline fi San'a," *es-Şarku'l-ıvsat* (1 Kasım 1999), s. 9.

79 Muhammed Mustafa el-Azami, Ön. ver., s. 26.

80 Bkz. Gerd-R. Ön. ver., s. 1-2.

81 Bkz. Gerd-R. Ön. ver., s. 3.

82 Bkz. <http://amconline.org/publish/op/op-lang.html>.

83 Bkz. Ön. Ver.

5. Puin'in Kadı İsmail el-Ekve'a Gönderdiği Mektubun Türkçe'si

Söz konusu mektubun ilk ve son sayfasının Arapça metni şekilde verilmiştir. Mektubun tamamının Türkçe'si:

"Muhterem Kadı İsmail el-Ekve' Hazretleri,

Selam ve hürmetlerimi arz ederim.

Bir öfke dalgasıyla Yemen Eski Eserler Müdürlüğü önceki ve yeni yöneticileriyle alakalı bir saldırı başlatılmış olduğunu öğrenmem beni gerçekten üzüyor. Bunun sebebi de iki Alman araştırmacının yakın zamanda ortaya çıkardıkları eserler etrafında bir Amerikan dergisinde iddia edilen şeylerdir. Bu iddialar arasında 'el-Belağ' dergisininin 312. sayısında iddia ettiği gibi şu bilgi de vardır: *'Alman organizesi altında gerçekleştirilen ve restorasyonu tamamlanan parşömenler arasında, bugün Müslümanların elinde bulunan Kur'an'dan farklı, bir Kur'an bulunmuştur ve San'a'daki otoriteler de İslam aleminde karışıklığa sebebiyet vermesin diye bu meseleyi gizlemek istemektedirler.'*

Gazetenin bu saldırısına temel teşkil edecek bir durum için, ne Amerikan dergisinin yayınladığı makalede, ne San'a'da bulunan elyazması eserlerde, ne de ben ve Saarbrücken Üniversitesi'nden arkadaşım Dr. Graf Von Bothmer'in yaptığımız Kur'an araştırmalarında bir esas, bir temel bulunmak mümkün değildir. Bu Yemen'le Almanya arasındaki ilmi yardımlaşmayı baltalamayı hedef alan hareketlere gerçekten çok üzülüyorum. Enteresan olanı bu hamlenin arka planında olan çevrelerdir. Bu amaçla, Almanya Dışişleri bakanının San'a'yı ziyaret ettikleri haftayı seçmişlerdir. Şundan eminim ki, bu çevreler kesinlikle, Kur'an elyazmalarıyla alakalı ilmi araştırmalarla ilgilenmiyorlar ve Yemen Yazma Eserler İdaresinde binlercesi bulunan elyazmalarından birine bile bakmaktan müstağni davranıyorlar. Bizzat yaptıkları saldırılarda cidden zavıf şeylere dayanıyorlar (Siyonist) (Yahudi) propagandası gibi.

İşin aslına gelince, Yemen dünyadaki eşsiz hazinesiyle ne kadar övünse azdır, övünç kaynağı ise dünyadaki en eski Mushaf'ın kalıntılarıdır. Kıskançların bunu kıskanmasında şaşılacak ne var! Bu kalıntılar (ilmi kesinlikle) hicretin ilk yılına kadar gitmektedir. Sırf bu el yazmalarının San'a'da bulunmasıyla (ki, San'a'daki bu durum ve çevre onun şimdiye kadar bin sene yaşamasına müsaade etmiş ve inşallah bundan sonra da yaşayacaktır) Kur'an'ın hicri ilk asırdan itibaren tamamıyla yazıldığına dair yegane somut delil olarak kalacaktır. Onun yazımına –bir çok gayr-i Müslim ilim adamının zannettiği gibi– üçüncü asırda başlanmamıştır. (Puin burada, Wansbrough'una gönderme yapmaktadır). Tabii olarak Müslümanlar bunun gibi bilgilerin gayrimüslim bir bilim adamının ağzından duymanın ne gibi bir anlamı olduğunu soruyorlar? Zira onlar, üçüncü halife Hz. Osman zamanından beri Kur'an'ın tamamının varlığına kesin bir şekilde inanmaktadırlar. Şüphesiz ki bu, itikat ve güzel inanmakla alakalı bir konudur. Zira Hz. Osman'ın emriyle yazılmış asli Kur'an nüshası bize ulaşmadığı gibi, değişik yerlere onun emriyle dağıtılan nüshalardan herhangi birisi de elde mevcut değildir. Ancak eski Kur'an yazmalarıyla alakalı çalışmalara gelince, Müslümanların inançlarına asla dokunmamaktadır. el-Belağ gazetesinin yaptığı gibi 'başka bir Kur'an' ve 'islami aleminin gelecek nesillerini hedef alan' şeklindeki ifadeleriyle, hüküm vermekte çok aceleci kimselerin korkularını garip buluyorum.

سعادة الفاضل اسعيل الذكيوع
تميت غلظة واحترافا وبعد

يوستني ان اعلم من اصداقك عني عن موجهه من
عولنيلا تشن قله السكوليين في الاتار العينية سابقين
كانوا ام قانين بالاحمل وذلك من اجله يترجم ان نشرته
مجلة امريكية حول اكتشافات مزبغة لباحثين الاانيين
وانه يوجد من بين الرثوق التي تم ترجمها ضمن مشروع
الفاي لمانا منتفا صه الفركان والمماويل حاليا بين
المسلمين . ثم ان الجهات المسؤولة في صنعنا عرجية على
كتم الماسرفني لا تحدث ببلقة في العالم الاسلامي كما
اذت صحيفة البليغ في عددها رقم ١٠٠ ...

ان هذه المجلة الصغيرة ليست لها اساس نيا
نشرته المجلة الامريكية ولا لها اساس فيما يخص
المخطوطات العثمانية ولا اساس لها بالنسبة
الى البحوث القرآنية التي تقوم بها انا وزميلتي
الدكتور جزيلى نون بوتمر في جامعة زاربروكن . اناسف
جدا من هذه الصلة التي تستهدف في اختطافه
التعاون العلمي بين اليمن والمانيا ولذ شروه ان
الدوائر في الخلية هذه المجلة قد اختاروا لها
الاسيريم الذي سبق زيارته وزير خارجية المانيا ورئيسها

وفي أكتوبر السنة الماضية حضرتنا انا وزميلتي
لجون بوطنر في مدينة لينن البولندية على دعوة
مؤتمري منصور للدراسات القرآنية والقينا هناك
لخطابين استنادا على نماذج صغيرة من صحاحف
عثمانية . لا هرون ان الماخرتان تلتقت باهتمام
كبير لا من الباحثين الغربيين فحسب بل من قبل
علماء مسلمين ايضا . لم تنشر تلك المحاضرات بعد .

أريد بذكر هذا ان ك داعي لي ان أكمن شيئا من
حقوق من انظار العلماء . انا اصحاب الجليل والحق
تقليبقوا على حالهم حتى جيل جديد يتفلسف منهم
يتارون بلادهم القريب سمعاء بتراهم الدينيتي مشتركين
لرواد الاتار الفاظ عليها ومياتها واحفظهم القيمة
والنكاولي - ولو من صون ؟

ونشانا اتمنى لكم وانا ان نهمنا اسراج الاتيانش
نظرا الى واقع المخطوطات العثمانية والسلام

تمتكم
١٠ شهر من ضعف
تعبير بالمرية
للاستفا...
١٠ / ١٠ / ١٠
D. J. R. P.
تمتكم في مايو ١٩١٠

Amerikan dergisinin yazarı Toby Lester'a gelince, onu şahsen tanımam. Ancak birkaç defa telefonda görüştük. Onun Yemen'in dostu olduğunu düşündüm. Zira o, iki sene Yemen'de kalmış ve Elyazmaları idaresince gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarından haberdarmış. O, makalesinde, ilmi çevrelerde kabul edilsin edilmesin buna bakmaksızın, neticeleri ve üslupları farklı araştırmalar sunmaya çalışmıştır. Gerçi onun neşrettiği birçok şey ise yeni değildir. Makalesine yeni görünümü vermek için, anlattıklarını San'a'da bulunan Mushaf, bulunma hikayesiyle bağlantılı anlatmıştır. Ancak benim bu nüshalarla alakalı mülahazalarıma gelince, bunlar bilinen nüshalardır ve korkulacak bir şey ihtiva etmemektedirler. Ben dergiye, bugünkü hattı Osmaniden farklı olan ayetlerden birinin resminin koyulmasını teklif etmişim ki, görenler farklılığın tabiatını anlasınlar. Fakat onlar bu fikri, makul bir sebeple, makalenin ihtisas sahibi olmayan kültürü Amerikalıları hedef aldığını söyleyerek kabul etmediler.

Önemli olan şudur ki, Allah'a şükür, San'a nüshaları, diğer dünya müzelerinde bulunan nüshalardan farklı değildir. farklılık ancak, okunan bir metin olarak Kur'an'a bir zarar vermeyecek tafsilatta bulunmaktadır. Bu da sadece yazıdadır. Bu gerçek zaten malumdur, hatta Kahire'de matbu bulunan Mushaf'ta bile böyledir. *ابراهيم* yanında *ابرهيم* (ya harfi yok); ve *قران* yanında *قرن* (elifsiz); ve *سبعمهم* yanında *سبعمهم* (elifsiz) vs. En eski San'a nüshalarına gelince, onlarda 'elif'in hazfi çok fazladır. Kısa bir zamandan beri çalışmalarımı bu alanda yürütüyorum. Ancak şimdiye kadar küçük bir makalenin dışında bir şey neşretmedim. Zira henüz toplama devresinde bulunuyorum. Fakat arkadaşlarım arasında ilk hicri asırda Kur'an'ın yazılma keyfiyeti konusunda giderek artan bir ihtimam olduğunu hissediyorum. Bu ihtimam Hicaz üslubuyla yazılmış Mushafın kalan kısmını neşre sebep olmuştur. [Bu arada bir kelime okunamamıştır]. San'a'daki en eski Mushaf'larla birçok tafsilatta benzerlik gösteren bu elyazmasının aslı Paris Milli Kütüphanesinde bulunmaktadır.

Geçen senenin ekim ayında ben ve arkadaşım Von Bothmer Kur'an araştırmalarıyla ilgili özel bir kongrenin daveti üzerine Hollanda'nın Leiden şehrinde bulunduk. Orada resinli örneklerle dayanarak San'a Mushaf'ları hakkında iki konuşma yaptık. İlginçtir ki, bu iki konuşma, sadece batılı araştırmacılar değil, aynı zamanda Müslüman alimler tarafından da büyük bir ihtimam gördü. Bu konferanslar henüz yayımlanmamıştır.

Bunu ifade etmekteki maksadım şudur: araştırmalarımda ulemanın görüşlerinden saklayacak hiçbir şey yoktur. Cahiller ve tutuculara gelince, onlar memleketlerin eşsiz tarihiyle ilgilenen, dini kültürleriyle mesut, eserlerini koruyan ve muhafaza eden liderlerine müteşekkir, onlardan tecrübe ve yardım almayı bilen (Çin'de dahi olsa ilimi elde etmek isteyen) yeni ve kültürlü bir nesil gelinceye kadar kendileriyle baş başa kalsınlar.

Hulasa, San'a yazmaları hadisesine bakarak sizin ve bizim için öfke dalgalarının sakinleşmesini temenni ediyorum. Vesselam.

Arapça ifadelerimdeki aczim dolayısıyla özür dilerim.”*

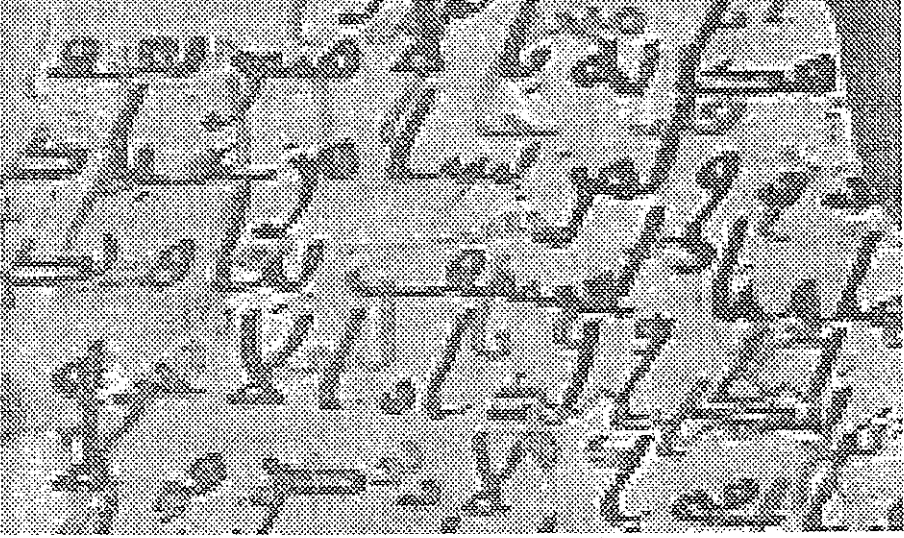
Bu mektubun 1. ve 5. sayfalarının resimde verilmiştir. [Bkz. Resim 7]

6. Toby Lester'in "What Is The Koran?" İsimli Makalesinde Sunduğu Elyazması Kur'an Örnekleri

* Puin'in Kadı İsmail el-Ekva'a gönderdiği bu mektupta, kendinin de ifade ettiği gibi bir rekâket vardır. Tercüme ederken, her ne kadar da bu rekâketi düzeltmeye çalıştıkça da, mektubun özüne sadık kalabilmek kaygısıyla, rekâket yine de kendini hissettirmektedir.

Lester, söz konusu makalesinde, biri hiç okuma imkânı bulunmayan, diğerleri okunabilen dört adet örnek sunmuştur. Bunlardan içeriğini çözdüğümüz üç şekli vermeyi düşünüyoruz.

1. Lester'ın Miladî 750 yıllarına ait olduğunu belirttiği Kasas sûresi 82. ayet.⁸⁴ Buradaki metnin mevcut Mushaf'taki karşılığı bkz. [Resim 8]:

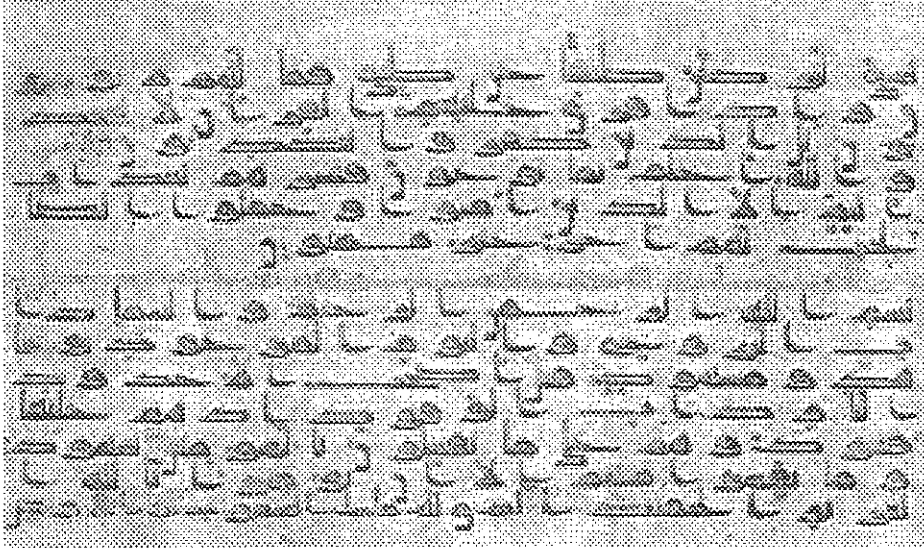

Resim 8

وَأَصْحَابِ الدِّينِ تَتَّبِعُوا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيَسْتَطِقُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَنَا
أَنْ مَنِ اللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا وَيَكْفُرُوا بِنَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ (٨٢)

Lester'ın, fotoğrafı Gerd-R. Puin tarafından çekildiği İnşikak sûresi 19-25 ayeti ile Buruc sûresinin başından 9. ayete kadar olan bölümü Bkz.: [Resim 9]

لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ (١٩) لَمَّا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ (٢٠) وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْمَعُونَ (٢١) بَلِ
الَّذِينَ كَفَرُوا يُكَذِّبُونَ (٢٢) وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ (٢٣) فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ (٢٤) إِنَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ (٢٥)

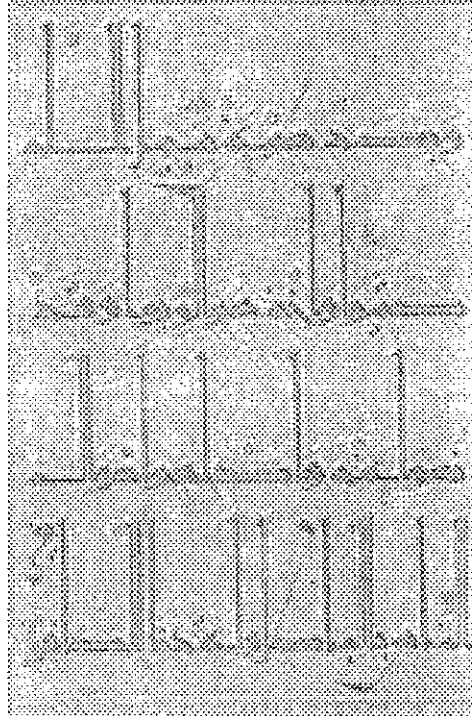
Resim 9

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَالسَّمَاءِ ذَاتِ
 الْبُرُوجِ (۱) وَالْيَوْمِ الْمَوْجُودِ (۲) وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودِ
 (۳) قِيلَ أَصْحَابُ الْأَعْدَادِ (۴) النَّارِ ذَاتِ الْوُجُودِ (۵)
 (۶) إِنْ هُمْ إِلَّا مَا يَفْعَلُونَ (۷) وَمَنْ تَقَمَّوْا مِنْهُمْ
 إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ (۸) الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ
 وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (۹)

3. Lester'ın, 11. veya 12. yüzyıla ait olduğunu belirttiği İran nüshası Nisa sûresi 160-161 ayetlerini içeren yandaki örneği ve bu şeklin Kur'an'daki karşılığı:

وَبَصَدَّهِمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا (۱۶۰) وَأَخَذَهُمِ
 السَّرْبَةَ وَقَدْ لُهْوَا عَنْهُ وَأَكْبَاهِمُ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ
 وَأَخْتَدَا لِلْكَافِرِينَ. (۱۶۱)

Lester'ın verdiği örneklerden gösterilen ayetler, İmam Mushaf'ın tertibine uygun bir şekilde kaydedilmiştir. Diğer şekiller de mevcut Kur'an'dan farklı değildir. Böylece, İslam alemini yerinden sarsacak diye, ortalığı velveleye veren Toby Lester, farkına varmadan Kur'an'ın "Hiç şüphe yok ki o zikri, Kur'an'ı Biz indirdik, onu koruyacak olan da Biziz" (Hicr 15/9) ayetinin en mükemmel bir tecellisini göstermiş olmaktadır.

Sonuç

Toby Lester, ne bir ilim adamı ne de sorumluluğunu bilen bir gazetecidir. Yazmış olduğu makale ile hem kendi yandaşlarını hem de İslam dünyasını üzmüştür. Ortaya attığı tezlerini ispatlamamıştır. İspatlanmayan her önerme geçersizdir. Söz konusu ettiği San'a Elyazması eserleri, Kur'an'ın tarihi bir süreçte şimdiki hüviyetini aldığı iddiasını değil, Kur'an'ın değişmiş/değişmeyecek ilahî bir kelam olduğunu ispat etmeye daha elverişlidir. Günümüzdeki bilimsel çalışmalar ve teknoloji, bulunan nüshaların yaşlarını ve zamanını tespit etmeye kadirdir. Bu nedenle, apokrif bir Mushaf'ın yazılıp İslam alemine sunulması ise imkânsızdır. Her yönüyle Kur'an, "Hiç şüphe yok ki o zikri, Kur'an'ı biz indirdik, onu koruyacak da biziz" (Hicr 15/9) buyuran Allah'ın koruması altındadır.